

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

NEŽKA AGNES VODEB

OSNOVE DELA Z MLADIMI NA JAVNIH
POVRŠINAH IN RAZLIČNI PRISTOPI
DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
SOCIALNA PEDAGOGIKA

NEŽKA AGNES VODEB

Mentor: dr. doc. MATEJ SANDE

OSNOVE DELA Z MLADIMI NA JAVNIH
POVRŠINAH IN RAZLIČNI PRISTOPI
DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2017

Povzetek

Delo z mladimi na javnih površinah oziroma ulično delo z mladimi umeščamo v terensko delo. Ulično delo z mladimi se vedno bolj pogosto izvaja v slovenskem prostoru. Predstavlja drugačen način izvajanja vzgojno-izobraževalnih ali socialno-integrativnih dejavnosti. Izvaja se izven institucij, na javnih površinah, v življenjskem prostoru mladih. Je pristop, ki je izrazito osredotočen na posameznika, spoštovanje njegove avtonomnosti, posledično pa aktivnosti temeljijo na naslavljanju interesov, potreb in stisk mladih. Ulično delo je način, da »strokovnjaki« pristopijo do uporabnikov in jim v njihovem okolju (po)nudijo podporo. Z uličnim delom je možno naslavljanje mlade, ki se pri odraščanju srečujejo z različnimi izzivi ali težavami, niso vključeni v institucionalne programe podpore, ali pa spadajo pod t. i. ranljive in marginalne skupine mladih in svoj (prosti) čas preživljajo na javnih površinah.

V diplomskem delu sem raziskovala značilnosti uličnega dela z mladimi, različne oblike, načine uličnega dela in pozitivne ter negativne lastnosti v nasprotju z institucionalnimi pristopi dela z mladimi. Zaradi primanjkljaja slovenske literature me je zanimalo, katere značilnosti uličnega dela veljajo v slovenskih praksah, katere prakse uličnega dela se izvajajo in kako se med seboj razlikujejo ter kako akterji uličnega dela umeščajo ulično delo napram drugim pristopom.

Ključne besede: ulično delo, mladi, javne površine, klasifikacije uličnega dela, analiza uličnega dela

Abstract

Working with youth on public spaces also known as street work with youth belongs to a professional field of outreach work. Street work with youth is gaining more recognition in Slovenia as more street work activities are taking place. It represents a different way of implementing educational and social-integrational activities. Street work with youth takes place outside of institutions, on public spaces, in the living space of a young person's life. It is an approach that is focused on an individual, respecting his or her autonomy which leads to activities that are based on addressing interests, needs and struggles of youth. Street work is a way of how workers can come up to participants and offer support in the participant's environment. With street work we can reach young people that are facing different challenges or problems growing up, or belong into so called marginalised groups of young people and spend their free time on public spaces.

In this thesis I have explored the characteristics of street work with youth, the different forms of it and the positive and negative aspects of street work comparing to institutional approaches. Because of the lack of Slovenian literature concerning this subject, I was interested in which forms of street work with are the ones that are being conducted in Slovenia. I also wanted to know what the main actors of street work in Slovenia think about their approaches and how do they transfer them in to the theoretic framework.

Key words: street work, detached work, youth, public spaces, classifications of street work, analysis of street work

Kazalo

1	Uvod	- 1 -
2	Delo z mladimi na javnih površinah in/ali ulično delo?	- 3 -
2. 1	Ulično delo z mladimi	- 5 -
2. 1. 1	Klasifikacije uličnega dela	- 7 -
2. 2	Mladi kot ciljna skupina uličnega dela	- 10 -
2. 3	Javne površine kot prostor uličnega dela	- 12 -
2. 4	Osnove uličnega dela z mladimi	- 13 -
2. 4. 1	Faze uličnega dela	- 16 -
2. 4. 2	Ulični delavci	- 18 -
2. 5	Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti dela z mladimi na javnih površinah	- 19 -
3	Empirični del	- 22 -
3. 1	Opredelitev problema	- 22 -
3. 2	Raziskovalna vprašanja	- 22 -
3. 3	Metoda raziskovanja	- 22 -
3. 3. 1	Vrsta raziskovalnega pristopa	- 22 -
3. 3. 2	Vzorec	- 23 -
3. 3. 3	Merske tehnike in instrumenti	- 24 -
3. 3. 4	Postopek zbiranja in obdelave podatkov	- 24 -
3. 4	Rezultati in interpretacija kvantitativne raziskave	- 25 -
3. 4. 1	Prakse dela z mladimi na javnih površinah v Slovenji	- 25 -
3. 5	Rezultati in interpretacija kvantitativne raziskave	- 31 -
3. 5. 1	Značilnosti uličnega dela	- 31 -
3. 5. 2	Razlikovanje praks uličnega dela	- 36 -
3. 5. 3	Analiza stanja uličnega dela	- 38 -
3. 6	Ugotovitve in zaključki raziskave	- 43 -
4	Zaključek	- 45 -
5	Literatura	- 48 -
6	Priloge	- 53 -
	Priloga 1	- 53 -
	Priloga 2	- 57 -
	Priloga 3	- 58 -

Kazalo grafov in tabel

Graf 1: Namen praks uličnega dela z mladimi _____	- 28 -
Graf 2: Prakse uličnega dela glede na odnos do primarne organizacije _____	- 28 -
Graf 3: Primarna usmerjenost praks uličnega dela z mladimi _____	- 29 -
Graf 4: Primarni izvajalci uličnega dela z mladimi _____	- 29 -
Graf 5: Primarne tematike praks uličnega dela z mladimi _____	- 30 -
Tabela 1: Pregled praks uličnega dela z mladimi _____	- 27 -
Tabela 2: Druge teme praks uličnega dela z mladimi _____	- 30 -

1 Uvod

Delo z mladimi na javnih površinah se v Sloveniji pojavlja od devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko so strokovnjaki zapustili svoje »pisarne«, da bi vzpostavili stik z marginaliziranimi posamezniki, še ne vključenimi v sisteme podpore ali pomoči (V. Milošević Arnold, 2009). Ulično delo z mladostniki skupine Alpin, ki je začela delovati v letu 1994 (Medvešek, 2014), in mladinska ulična vzgoja Zavoda Salesianum z začetki v letu 1995 predstavljata začetke tovrstnega dela v samostojni Sloveniji (Berišaj, 2014). Številne nove prakse pa pričajo o razcvetu področja dela. Na prelomu tisočletja z društvom DrogArt in porast tovrstnih oblik dela v zadnjih desetih letih v mladinskih centrih (npr. Mladinski center Dravinske doline, Mladinski kulturni center Slovenj Gradec, Mladinski center Zagorje ob Savi, Zavod Bob, Združenje Sezam, Javni zavod Mladi zmaji) in drugih organizacijah, ki delajo z mladimi (Kralji ulice, Mladinski svet Slovenije, Mladinsko informacijsko in svetovalno središče Slovenije, Brez limita, Društvo Svit, Center za socialno delo Koper). Kljub razvoju najdemo malo slovenskih prispevkov, ki raziskujejo in utemeljujejo delo z mladimi na javnih površinah.¹ Posledično standardi za kakovostno delo niso jasni, poenoteni. M. Gajić (2017) slednje izpostavi kot pomemben izziv. Diplomsko naloga odgovarja na orisan problem – na primanjkljaj teoretične utemeljitve in na poenotenje izhodišč dela.

Delo z mladimi na javnih površinah ni v naprej determiniran in neodvisen proces dela, prav nasprotno, zaznamuje ga kontekst, v katerem se odvija (V. Milošević Arnold, 2009; Tiffany, 2013). Delo pogojujejo mladi *per se* s tem, kje se zadržujejo, kaj počnejo, kakšne so njihove potrebe in prostor izvajanja npr. infrastruktura, pravila, norme določene javne površine. V nekaterih primerih je razlike moč zaznati tudi v sami podstati – ali je delo usmerjeno v neformalno izobraževanje, ki ga pripisujemo mladinskemu delu (npr. Harris, Seal in Tiffany, 2013; »Street-Based Youth Work«, b. d.; »Street Based Youth Work Policy & Guidelines«, 2011), ali v uresničevanje ukrepov države blaginje, kar pripisujemo socialnemu delu in sorodnim strokam (npr. M. Erjavec 1997; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007; V. Milošević Arnold in Š. Urh, 2009). Hkrati delo z mladimi na javnih površinah pogojuje tudi nacionalni in lokalni kontekst z zakonskimi opredelitvami, strateškimi dokumenti, finančno podporo idr. Tako gre lahko za prakse v t. i. državah tretjega sveta, ki se ukvarjajo z osnovnimi človekovimi pravicami, ali gre za tiste, ki posegajo na področje zasvojenosti, brezdomnosti, konfliktov med posamezniki/skupinami in širšim okoljem ali mnoge druge.

¹ Pod ključnimi besedami ulično delo, mladi, mladostniki v sistemu COBISS najdemo 14 relevantnih zadetkov, nekaj več jih še najdemo na svetovnem spletu, kjer gre predvsem za brošure ali zbornike posameznih organizacij. Nekateri najbolj vidni avtorji v slovenskem prostoru so M. Erjavec, M. Lisec, D. Ganc, M. Medvešek, J. Bajzek, M. Križanič, V. Grebenc, V. Milošević Arnold.

Kljub omenjenim razlikam, ki se pojavljajo, bo z interdisciplinarnim preučevanjem v diplomski nalogi postavljen okvir dela z mladimi na javnih površinah, ki ga je možno aplicirati v različne kontekste. Relevantnost le-tega za slovenski prostor pa bo preizprašana v empiričnem delu.

Diplomska naloga je sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu najprej umestim delo z mladimi na javnih površinah v širši kontekst, čemur sledi definiranje in klasificiranje različnih oblik ter načinov uličnega dela z mladimi. Nato pozornost posvetim mladim kot ciljni skupini dela in javnim površinam, kot prostoru kjer se delo izvaja. Zatem predstavim osnove dela, faze, v katerih poteka, in kompetence uličnega delavca, torej smernice za kvalitetno izvajanje. V zaključku dela prikažem prednosti in slabosti, priložnosti ter nevarnosti pristopa. V empiričnem delu raziskujem slovenski kontekst, kjer me zanimajo značilnosti dela, različne prakse, ki se izvajajo, kje prihaja do razlik med posameznimi praksami in katere prednosti, priložnosti, pomanjkljivosti ter potencialne ovire zaznavajo strokovnjaki uličnega dela z mladimi na javnih površinah.

2 Delo z mladimi na javnih površinah in/ali ulično delo?

Delo z mladimi na javnih površinah je umeščeno v terensko delo² (Rhodes in Stimson, 1996). Zato je v poglavju predstavljena definicija terenskega dela in nekatere osnovne značilnosti, kratek pregled zgodovine in primarna delitev različnih praks terenskega dela.

Terensko delo označuje način dela tam, kjer se ciljna populacija nahaja *per se*. V družboslovju se uporablja, kot temeljna metoda raziskovanja (I. Kvaternik, 2013, str. 2) ali kot izvajanje namenskih aktivnosti za ciljno populacijo (V. Milošević Arnold, 2009). V diplomski nalogi bo predmet preučevanja slednje, torej terensko delo kot aktivnosti, ki se izvajajo v življenjskem prostoru ciljne skupine.

Terensko delo ima razmeroma dolgo zgodovino, saj se je socialno delo v svojih začetkih odvijalo izven institucij, na ulicah in na domovih, vendar je v želji po profesionalizaciji preselilo v pisarne (V. Milošević Arnold, 2009). Ko govorimo o terenskem delu, kot ga poznamo danes, ima korenine v devetnajstem stoletju, ko so humanitarne skušale informirati mlade ali jih nagovoriti k vključevanju v programe (Kaudman, 2001 v Crimmens idr., 2004). Porod terenskega dela pa Hren (1996, str. 46) označuje kot odgovor na pojav tolpa v ZDA konec petdesetih dvajsetega stoletja, ko so bili pristojni delavci primorani zapustiti zidove institucij, da so navezali stik z mladimi, jih informirali o storitvah zunaj, na javnih površinah. Kmalu se je oblika dela prenesla v Veliko Britanijo, kjer se je osredotočala na takratno mladinsko sceno z namenom informiranja, ozaveščanja in animiranja mladih za aktivnosti, ki so se odvijale vt. i. mladinskih klubih³ (Smith, 2005). Do konca osemdesetih je terensko delo postala pomembna oblika za preventivo in zmanjševanje tveganja na področju drog. Razlogi za porast terenskega dela v zadnjih letih so prepoznani tudi v kontekstu postmoderne. Usmerjenost na posameznika, prepoznavanje njega samega kot eksperta svojega življenja sili strokovnjake k spoznavanju njegovega življenjskega konteksta (V. Milošević Arnold, 2009) in posledično k temu, da zapustijo institucije ter se odpravijo v življenjski prostor uporabnikov. Rhodes (1996, str. 53) kot ključna razloga za izvajanje terenskega dela navede, da »obstoječe intervencije niso učinkovito dosegle ciljne skupine, [...] ne nudijo storitev, ki jih potrebujejo ciljne skupine«. Značilno je, da z »delom poskušamo doseči uporabnike onkraj zidov institucij, tam, kjer živijo ali delajo, in pri tem uporabljamo različne manj formalne pristope« (Križanič, 2009, str. 56). Povzamem lahko, da je terensko delo nadpomenka za tiste oblike dela, katerih aktivnosti se izvajajo izven primarne institucije,

² Ang. »Outreach«.

³ Youth hubs v literaturi prevajamo v mladinske klube, čeprav opise dejavnosti mladinskih klubov lahko primerjamo z dejavnostmi mladinskih centrov.

specifično tam, kjer se ciljna skupina že zadržuje, druží ali biva z namenom podpore, ki odgovarja na njene aktualne potrebe.

Osnovna delitev terenskega dela nam bo ponudila uvid v razlikovanje med uličnim, peripatetičnim in domistikalnim delom. Osnovni kriterij delitve je *lokacija izvajanja terenskega dela*.

- Ulično terensko delo⁴ »se vrši izven sedežev služb oz. organizacij – na ulicah, železniških ploščadih, v lokalnih, barih in kavarnah« (Rhodes in Stimson, 1996, str. 79);
- peripatetično terensko delo⁵ se osredotoča na organizacije, v katere je ciljna skupina vključena (prav tam), npr. vzgojno-izobraževalni zavodi, mladinski centri;
- domistikalno ali terensko delo na domu⁶ »vključuje obiskovanje domov ciljne populacije. To metodo lahko uporabimo v odsotnosti jasno definiranih mest, kjer bi se zbirali ciljni posamezniki ali skupine« (prav tam, str. 79).

Iz delitve lahko razberemo, da delo na javnih površinah poimenujemo ulično terensko delo (v nadaljevanju ulično delo). A hkrati je pomembno zavedanje, da pester razvoj in zgodovina rezultirata v različnih izrazih, ki poimenujejo ulično delo. V večini tujih del se uporablja izraz ulično delo⁷. V nekaterih angleško govorečih deželah prevladuje uporaba izraza mladinsko ulično delo⁸, tudi detaširano delo, vendar je pogosteje to obravnavana kot ena izmed oblik dela, kot bomo videli kasneje. V Belgiji (in sorodnih državah) prevladuje uporaba izraza socialno ulično delo⁹, na Poljskem prevladuje uporaba ulične pedagogike¹⁰ in v Italiji uličnega učitelja¹¹, medtem ko se ponekod v Kanadi (Qubec) uporablja tudi izraz *travail de milieu*^{12,13} (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 67–68). Avtorji navajajo, da je ulično delo sinonim za *travailleurs de la rue*¹⁴, izraz ki prevladuje v Franciji, podobno kot *Mobile Jugendarbeit*¹⁵ v Nemčiji (Harris, Seal in Tiffany, 2013, str. 6). Tudi v slovenskem prostoru je terminov več – ulično delo, poulično delo, terensko delo, teritorialna preventiva, mladinsko ulično delo, vzgojno ulično delo (N. Keserič, 2014; Križanič, 2009). V nadaljevanju uporabljam izraz ulično delo, saj je le-ta najpogosteje prisoten, kot tudi nezaznamovan s posamezno stroko

⁴ Ang. »Detached outreach«.

⁵ Ang. »Peripatetic outreach«.

⁶ Ang. »Domiciliary outreach«.

⁷ Ang. »Street work«.

⁸ Ang. »Street-based youth work«.

⁹ Ang. »Social street work«.

¹⁰ Ang. »Street pedagogue«.

¹¹ Ang. »Street educator«.

¹² Izraz ni preveden v slovenščino, ker jih tudi v angleški literaturi ne prevajamo. Veljajo za ustaljene izraze.

¹³ Slo. »Skupnostno delo«.

¹⁴ Slo. »Ulični delavci«.

¹⁵ Slo. »Mobilno ulično delo«.

(npr. mladinsko ulično delo pogojujejo načela mladinskega dela ali socialno ulično delo, ki je zaznamovano s stroko socialnega dela).

2. 1 Ulično delo z mladimi

V začetku bom pozornost namenila opredelitvi uličnega dela z mladimi. Opozarjam, da ni enoznačne definicije, ki bi opisala tako pestro in raznoliko področje dela. Zato bom v začetku predstavila definicije, ki iz različnih zornih kotov opredeljujejo ulično delo, v nadaljevanju pa naredila sintezo, s katero želim odgovoriti na vprašanje »Kaj je ulično delo z mladimi?«

Ulično delo lahko razumemo preko naslednjih definicij:

- Ulično delo je »nekonvencionalni (*extramuros*) pristop z izrazitimi etičnimi načeli, tj. spoštovanje in toleranca do najbolj izključenih in ranljivih skupin« (Gibaldi in de Boevé, 2008, str. 16). Ulično delo je način, da »dosežemo nekatere ciljne skupine, ki s strokovnimi službami niso zadovoljne ali pri njih ne iščejo pomoči« (V. Milošević Arnold, 2009, str. 15).
- Ulično delo je »širok pojem, ki opredeljuje vse socialne, dobrodelno-karitativne in vzgojne posege, ki jih za izboljšanje eksistence in položaja mladih na določenem območju izvajajo organizirano ali spontano posamezniki ali organizacije« (T. Metelko Lisec, 2003, str. 437).
- »Smisel uličnega dela je v tem, da ulični delavci izstopijo iz okvirjev vzgojnih in drugih ustanov, ki delajo z mladimi, in gredo tja, kjer mladi so, v njihovo neformalno življenjsko okolje« (Lisec in Ganc, 2016, str. 9) in je »vedno poskus odgovora na konkretne stiske mladostnikov« (prav tam).

Za ulično delo je značilno »delovanje v primarnem življenjskem okolju mladih, ne v instituciji; jasno opredeljeni cilji vzgojnih procesov, ki so praviloma naravnani na izboljšanje življenja mladostnikov; prepoznana metoda, ki določa pogostost, način in obliko stikov med uličnimi vzgojitelji in mladostniki; nedvoumna opredelitev, ki pozitivno vrednoti nenadomestljive vzgojne potenciale ulice« (T. Metelko Lisec, 2003, str. 437). Poleg tega je značilen neformalni odnos med strokovnjakom in uporabnikom, ki temelji na zaupanju in ne (pre)moči (Križanič, 2009; Tiffany, 2013).

Ulično delo z mladimi predstavlja »širok spekter aktivnosti neformalnega izobraževanja v skupnosti, ki vzpostavljajo možnost za osebni in socialni razvoj mladih« (Street based youth work policy & guidelines, 2011, str. 3). Prav tako je »prostor odnosov, srečevanja, izmenjave izkušenj in socialne integracije preko športnih, umetniških in kulturnih aktivnosti, kot tudi možnost za socialno učenje in socialno opolnomočenje« (de Boevé in Toussaint, 2012, str. 16). Je »celosten in interdisciplinaren pristop, ki združuje vzgojo in izobraževanje, kulturo,

šport, zdravstvo in etnologijo pri naslavljanju raznolikih in večplastnih situacij posameznikov ali skupin ...» (de Boevé in Toussaint, 2012, str. 16).

Iz predstavljenih definicij je ulično delo¹⁶ opredeljeno kot celosten in interdisciplinarni pristop, ki vključuje preventivne, vzgojno-izobraževalne, socialno integrativne, športne, kulturne in zdravstvene dejavnosti. Izvaja se ga z namenom odgovora na aktualne potrebe in stiske mladih ter s tem izboljšanja njihovega položaja, socialne integracije in opolnomočenja. Ulično delo poteka izven institucij, tam, kjer se mladi že družijo ali zadržujejo, v njihovem življenjskem okolju. Z uličnim delom se dosega tiste posameznike, skupine ali skupnosti, katerih institucionalni programi ne dosežejo ali ne odgovorijo na njihove potrebe in tudi najbolj ranljive ter izključene skupine mladih. Ulično delo je neformalen, nekonvencionalen in etičen pristop, ki temelji na spoštovanju in toleranci, zaupanju ter izraziti osredotočenosti na ciljno skupino in njene potrebe. Ulično delo je načrtovan kontinuiran proces z jasnimi cilji in metodami dela.

Iz tega sledi, da so cilji uličnega dela različni, vse od preventivnih dejavnosti, do asistence in kurative (Bajzek, 1998). Rhodes (1994) jih opredeli kot ozaveščenost posameznikov, pozitivne spremembe vedenja in ohranjanje pozitivnih vedenjskih vzorcev. Cilji so lahko vezani tudi na zmanjševanje socialne izključenosti in povečanje družbene občutljivosti za posamezne (obrobne) skupine mladih (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 18). Nekateri avtorji (V. Grebenc, 2009; Harris, Seal, Tiffany 2013; Križanič, 2009; »Preventivno terensko delo, usmerjeno v skupnost«, 2017) pa kot pomemben cilj izpostavijo tudi povezavo posameznikov, skupin ali skupnosti z obstoječimi institucijami. S tem ulično delo predstavlja »most med obstoječimi službami in skupinami, ki jih drugače ni mogoče doseči,« (Križanič, 2009, str. 56) in povezavo med posamezniki in vzgojno-izobraževanimi ter socialno integrativnimi storitvami predvsem tam, kjer ostale institucije in avtoritete niso uspešne (Gosseries in de Boevé, 2004, str. 8). Prav tako so cilji uličnega dela lahko vezani na področje družbenega. Na način, da ulično delo »skuša posameznike in skupine vključiti v dialog in jih spodbuditi, da postanejo akterji v svoji skupnosti« (V. Grebenc, 2009, str. 71), ali z vplivom na javno mnenje (Gosseries in de Boevé, 2004, 12–13). Kajti brez javnega dialoga o pomenu uličnega dela in o ciljni populaciji, brez javnega naslavljanja najbolj perečih problematik, brez sodelovanja z odločevalci in avtoritetami ter brez izpostavljanja tistih praks, ki spodbujajo ali omogočajo aktivno participacijo in ustvarjanje dialoga, je nemogoče soustvarjati boljše pogoje za izključene in ranljive skupine (prav tam).

¹⁶ Povzeto po de Boevé in Toussaint, 2012, Giraldi in de Boevé, 2008, Lisec in Ganc, 2016, Street based youth work policy & guidelines, 2011, T. Metelko Lisec, 2003, Tiffany, 2013 in V. Milošević Arnold, 2009.

2. 1. 1 Klasifikacije uličnega dela

Na podlagi pregleda literature v prejšnjih poglavjih lahko sklepam, da je ulično delo pestro in raznoliko področje dela, zato ne čudi dejstvo, da obstaja več oblik in načinov izvajanja uličnega dela. V nadaljevanju bom predstavila različne klasifikacije, ki nudijo uvid v različne oblike in načine uličnega dela ter ga s tem dodatno opredelijo. Klasifikacije uličnega dela pa so pomembne tudi, ker uličnim delavcem omogočajo jasno definiranje lastnega dela, drugim deležnikom pa razumevanje posameznega pristopa.

Ulično delo, poleg peripatetičnega dela in dela na domu, spada pod terensko delo (Rhodes in Stimson, 1996, str. 97). Ulično delo se dalje deli, *glede na odnos do primarne institucije*, na detaširano delo, outreach delo in mobilno delo (»Detached and outreach youth work«, b. d., str. 5; V. Rogers, 2011, str. 9, 10; »Street-Based Youth Work«, b. d., str. 4):

- *Outreach*¹⁷ delo je most med institucijo in mladimi. Ulični delavci vzpostavijo stik z mladimi, jih informirajo o aktivnostih, ki se izvajajo v instituciji (npr. mladinskem ali dnevnem centru) in spodbudijo k udeležbi v obstoječih aktivnostih. Z *outreach* uličnim delom je prav tako možno ohranjati pregled nad lokalno mladinsko sceno, spremljati potrebe mladih ali raziskovati, kje so vrzeli med potrebami mladih in storitvami, ki so v njihovem okolju.
- *Detaširano delo* je oblika, pri kateri ulični delavci aktivnosti izvajajo neodvisno od institucionalnega dela. Ulični delavci vzpostavijo stik, raziskujejo aktualne potrebe in težave mladih ter izvajajo aktivnosti, ki odgovarjajo na le-te. Poleg pogovora izvajajo različne aktivnosti, preko katerih mladi aktivno participirajo, raziskujejo pomembna vprašanja, razvijajo svoje ideje in postajajo aktivni v skupnosti.
- *Mobilno delo* se izvaja v ruralnih ali odmaknjenih delih, tam kjer ni drugih aktivnosti za mlade. Mobilno delo se odvija v mobilni enoti (predelan avtobus, kombi) in njeni okolici, ki predstavlja (dnevni, mladinski) center na kolesih z raznovrstnimi aktivnostmi.

Pogosta delitev, ki se pojavlja, je osnovana na kriteriju v *koga ali kaj so spremenbe usmerjene*. Aktivnosti dela z mladimi, so lahko usmerjene v posameznika ali skupnost (V.

¹⁷ V tekstih se pojavljata dva prevoda *outreach dela*, za katera menim, da nista ustrezna – terensko delo (Rhodes, 1996; Stimons in Rhodes, 1996) ali delo zunanjega dosega (»Preventivno terensko delo, usmerjeno v skupnost«, 2017). Terensko delo ni primerno, saj gre za nadpomenko uličnega dela (npr. ulično terensko delo kot prevod *detached outreach* (Stimons in Rhodes, 1996) in ne kot obliko uličnega dela (v tem primeru bi bil celoten prevod terensko ulično terensko delo). Delo zunaj dosega pa ne sporoča nujno polnega pomena besede *outreach*. Beseda *outreach* pomensko definira tovrstno ulično delo: *out* pomeni ven, zunaj in *reach* doseg, segati. Direktnega prevoda *outreach* ni možno najti v slovarjih, vendar je prevedena besedna zveza *reach out*, ki pomeni podati roko, pomagati. Torej *outreach* pomeni podati roko mladim zunaj, v njihovem življenjskem prostoru.

Grebnc, 2009; Križanič, 2009, V. Milošević Arnold, 2009; Rhodes in Stimson, 1996, str. 76–83), poleg tega tudi v skupino (de Boevé in Toussaint, 2012; Giraldi in de Boevé, 2008, str. 41–48; Gosseries in de Boevé, 2004, str. 8–9; Rhodes, 1996).

Delo s posameznikom predstavlja podporo mlademu človeku, ki se sooča z določenimi težavami (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 41–48; Gosseries in de Boevé, 2004, str. 8–9). Delo je osredotočeno na spreminjanje vedenja posameznika, kjer gre za podporo posamezniku pri opolnomočenju in samospoštovanju (Rhodes in Stimson, 1996, str. 76–83) in temelji na spoštovanju posameznikovih pravic, zaupnosti in usmerjenosti v samostojnost (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 41–48; Gosseries in de Boevé, 2004, str. 8–9).

Delo s skupino se izvaja z namenom lažjega vstopanja v novo okolje in vzpostavljanja odnosa. Z aktivnostmi se gradijo skupne izkušnje, s tem pa se povečuje stopnja zaupanja (med mladimi, kot tudi med mladimi in uličnimi delavci). S tem se ustvarja pogoje za reševanje problemov, dostopa do rizičnih posameznikov in gradi zmožnost skupine, da pomaga posamezniku (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 41–48; Gosseries in de Boevé, 2004, str. 8–9). Hkrati pa »skupinsko delo na ulici predstavlja športne, umetniške in kulturne aktivnosti, kot tudi socialno učenje in socialno opolnomočenje. S tem ranljivim mladim omogočimo prostor za druženje, izmenjavo izkušenj in socialno integracijo. [...] In tudi terapevtski nivo delovanja: naslavljanje stresa, psihičnih in fizičnih težav, agresije in izboljšanje samozavesti ter zaupanja v druge« (de Boevé in Toussaint, 2012, str. 6). Iz tega sledi, da ima delo s skupino dva cilja – ali gre za vstopanje v novo okolje in s tem vzpostavljanje odnosa, grajenje zaupanja med uličnimi delavci in mladimi ali pa gre za izvajanje vzgojno izobraževalnih in socialno integrativnih dejavnosti z ranljivimi skupinami.

Delo v skupnosti odgovarja na posameznikovo vpletenost v okolje. Na vsakdanje življenje, potrebe in probleme mladega človeka pomembno vpliva celotna lokalna skupnost (lokalni prebivalci, podjetja, organizacije, odločevalci, kot tudi infrastruktura, vrednote, ustaljeni vzorci itd.), zato ulični delavci pri tem pristopu naslavlajo celotno skupnost. Na eni strani izpostavljajo potrebe in probleme posameznikov, hkrati pa skupnosti nudijo podporo pri odgovarjanju na lastne potrebe in s tem promovirajo skrb v skupnosti, spodbujajo mreženje, kot tudi usposablajo deležnike za načrtovanje, izvajanje in evalviranje storitev (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 41–56; Gosseries in de Boevé, 2004, str. 8–9; Kržanič, 2009, str. 56; »Preventivno terensko delo, usmerjeno v skupnost«, 2017; Rhodes in Stimson, 1996, str. 76–83).

Poleg omenjenih kategorij je pogosto tudi delo, usmerjeno v družbene in politične spremembe (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 26; Rhodes in Stimson, 1996, str. 76–83). Tu je delo usmerjeno na »spremembe širših strukturnih faktorjev, na

primer družbenih, političnih in materialnih stanj, ki vplivajo na skupnosti in okolja» (Rhodes in Stimson, 1996, str. 81). Tovrstne prakse so lahko usmerjene k spremembam na dveh nivojih – kot vpliv na splošno prepričanje z namenom ustvarjanja relevantne predstave o mladih ali kot vpliv na odločevalce, ki so relevantni za trenutno spremembo položaja mladih (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 26).

Klasifikacijo lahko primerjam z delitvijo Thompsona (1997, v Harris, Seal in Tiffany, 2013), ki razlikuje nivo intervencij ali delovanja uličnega dela na primerih uličnega nasilja. Ti so osebni nivo, ki se osredotoča na posameznika, kulturni nivo, ki se osredotoča na skupnost, tj. interakcije med posamezniki, skupinami, organizacijami idr., in strukturni nivo, ki se osredotoča na nivo družbe v najširše pomenu besede. V modelu Thompsona na prvi pogled ni zaznati dela, ki je osredotočeno v skupino, vendar je slednje moč prepoznati v kulturnem nivoju, saj gre za interakcije med skupinami, kot tudi za posameznikovo vpletenost v določene skupine.

Ulično delo se deli tudi glede na *izvajalce*, kjer se pojavljata dve obliki – prva je delo strokovnjakov in druga vrstniško delo¹⁸ (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen in Aalto, 2007, str. 26–28). Pri prvem gre za socialne, zdravstvene ali mladinske delavce in druge sorodne stroke, ki izvajajo ulično delo. Pri vrstniškem delu pa so izvajalci vrstniki, ki pripadajo ciljni skupini. Tu ne gre za spontano, priložnostno vrstniško podporo, gre za načrtovan in kontinuiran proces podpore vrstniški skupini, izvajalci pa so deležni podpore, izobraževanj, supervizije ... (Rhodes, 1996, str. 59).

Pomembne razlike v uličnem delu se pojavljajo tudi zaradi *tematik, ki jih pri delu naslavlja*. V nadaljevanju predstavljam glavne tematike uličnega dela in teme, ki jih lahko naslavlja (Crimmens idr., 2004; Devlin in Gunning, 2009; Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, 2010):

- Podpora mladim pri socialnem in psihofizičnem razvoju. Sem spadajo pomoč in podpora, grajenje osebnosti, celostna osebna rast, spodbujanje avtonomije, socializacija, krepitev socialnih veščin.
- Področje zdravstvene oskrbe, kamor umeščamo teme, vezane na HIV in AIDS, izključenost iz zdravstvene oskrbe, skrb in dobro počutje, spodbujanje zdravega načina življenja.
- Odklonski vedenjski vzorci, kamor spadajo uporaba psihoaktivnih substanc in preprečevanje odvisnosti, najstniških nosečnosti, brezdornosti, kriminala in nasilja, izstopajočega vedenja, tudi osipništva.

¹⁸ Pojavlja se tudi razlikovanje med strokovnim in prostovoljskim pristopom, kjer za slednjega veljajo zakonitosti, kot za vrstniški pristop. V nadaljevanju bom uporabljala razlikovanje med strokovnim in vrstniškim uličnim delom.

- Izobraževanje in zaposlovanje s temami osipništva, spodbujanja (vseživljenjskega) učenja, neformalnega izobraževanja, krepitev kompetenc, poklicnega izobraževanja, zaposlovanja in dostopnosti do trga dela ter spodbujanja podjetnosti.
- Prosti čas in prostori za preživljanje kvalitetnega prostega časa.
- Aktivno državljanstvo in socialne spremembe, kamor umeščamo državljanstvo, rasne konflikte, socialno ozaveščenost in odgovornost, sodelovanje v družbenih procesih, skupnostno varnost.

Iz zapisanega sklepam, da obstajajo klasifikacije uličnega dela z mladimi, ki temeljijo na različnih vidikih – glede na odnos do primarne institucije, na koga ali kaj je ulično delo usmerjeno, izvajalce in tematike, ki jih ulično delo naslavlja. Ni mogoče reči, da je katera izmed predstavljenih klasifikacij neprimerna, gotovo pa je, da izpostavijo zgolj en vidik. Ker naj bi klasifikacija omogočila »razvrstitev, razporeditev česa glede na enake ali podobne lastnosti« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2000), menim, da je za jasno definiranje posameznega projekta ali programa uličnega dela z mladimi potrebna uporaba vseh štirih klasifikacij. Tudi na izziv »strokovnega definiranja, klasificiranja, opredeljevanja in uokvirjanja [...]«, ki ga izpostavi M. Gajjić (2017, str. 60), lahko odgovorim prav z upoštevanjem vseh štirih klasifikacij. Kajti ob osnovni definiciji uličnega dela klasifikacije omogočajo vpogled v razlike, ki se pojavljajo.

Torej naj z upoštevanjem uvodne definicije in predstavljenih klasifikacij odgovorim na vprašanje »Kaj je ulično delo z mladimi?« Ulično delo je interdisciplinarni pristop s kontinuiranim in načrtovanim procesom. Dejavnosti so preventivne, vzgojno-izobraževalne in/ali socialno integrativne in se izvajajo v življenjskem prostoru mladih, glede na njihove potrebe in stiske. Ulično delo vključuje tudi najbolj prezrte ali izključene mlade, zato je spoštovanje etičnih načel izrednega pomena. Pojavljajo se različni načini in oblike izvajanja uličnega dela. Glede na odnos do primarne institucije avtorji ločujejo med *outreach*, detaširanim in mobilnim uličnim delom, delo je lahko usmerjeno na posameznika, v skupino, skupnost ali družbo, ulično delo lahko izvajajo ali strokovnjaki ali vrstniki, prostovoljci. Ulično delo lahko naslavlja različne tematike, ki so socialni in psihofizični razvoj, zdravstvena oskrba, odklonsko vedenje, izobraževanje in zaposlovanje, prosti čas in aktivno državljanstvo ter socialne spremembe.

2. 2 Mladi kot ciljna skupina uličnega dela

Poleg razumevanja, kaj je ulično delo, je tudi pomembno razumeti, komu je namenjeno. Kot pravi Rhodes (1996, str. 54) je »terensko delo [...] najbolj učinkovito takrat, ko natančno določi populacije, s katerimi želi navezati stike, in razloge, zakaj ravno s temi določenimi

populacijami«. Zato v nadaljevanju poglavja namenjam pozornost definiranju značilnosti mladih kot ciljne skupine uličnega dela¹⁹.

Ciljna skupina uličnega dela so tisti mladi, »[...] ki so v svojem življenjskem okolju ogroženi, prikrajšani in socialno izključeni« (V. Miloševič Arnold, 2009, str. 15). Torej je ulično delo namenjeno:

- tistim mladim, ki niso vključeni v ukrepe države blaginje, socialno-varstvene ukrepe ali aktivnosti, primarno namenjene mladim;
- mladim, ki živijo v izoliranih ruralnih okoljih, z manj možnostmi in podpornimi elementi;
- ranljivim mladim ali tistim, ki jih sicer težje dosežemo;
- mladim z razvitimi odklonskimi vedenji («Street Based Youth Work Policy & Guidelines«, 2011).

Glede na zapisano lahko sklepam, da so v slovenskem prostoru ciljna skupina mladi, ki se pri prehodu v odraslost srečujejo z najrazličnejšimi izzivi, ovirami in težavami. To so lahko osipniki, dolgotrajno brezposelni, tisti, ki imajo težave z nasiljem, s samopoškodbenim vedenjem, motnjami hranjenja, odvisnostmi, takšni, katerih socialno-ekonomske razmere niso primerne, se srečujejo z diskriminacijo, ker pripadajo etničnim manjšinam, so migranti itn.²⁰

Na tem mestu gre opozoriti na slovenski kontekst uličnega dela z mladimi. V tuji literaturi (npr. Crimmens idr., 2004; Giraldi in de Boevé, 2008; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007) je moč zaslediti ciljno skupino mladi z ulice²¹. To so mladi, ki na ulici živijo in jim ulica predstavlja celoten življenjski prostor, v nasprotju s stanjem v Sloveniji, ko večinoma govorimo o mladih na ulici²² – mladi, ki se občasno na ulici zadržujejo in je tako ulica le en izmed socializacijskih prostorov, poleg npr. šole, družine, interesnih dejavnosti (T. Metelko Lisec, 2003, str. 428). Kljub temu, da v slovenskem prostoru ulični delavci večinoma srečujejo mlade na ulici, je pomembno, da ne spregledajo mladih z ulice. Š. Razpotnik (2010, str. 440) opozarja: »Vse več različnih posameznikov se znajde v razmerah ekstremne socialne izključenosti, med njimi tudi vse več mladih.« To pomeni, da se tudi mladi soočajo z

¹⁹ Zaradi omejenosti diplomskega dela ne definiram pomembnih procesov in determinant, ki veljajo za splošno populacijo mladih.

²⁰ Vsak izmed dejavnikov, da se mlada oseba srečuje s težavami pri prehodu v odraslost ali s socialno izključenostjo, ima svoje značilnosti. Zaradi omejenosti diplomskega dela v nadaljevanju ne bomo spoznali posameznih dejavnikov. Na tem mestu opozorilo bralcu, da je pred izvajanjem uličnega dela pomembno celostno razumevanje ciljne skupine in posledično tudi dobro poznavanje dejavnikov, ki so vzrok za stiske in težave posameznika.

²¹ Ang. »people on the street« ali »street children«, »street youth«.

²² Razlogov, da v Sloveniji ciljna skupina mladih z ulice ni tako pogost pojav, je več, od višjega ekonomskega standarda, manjših družin, do bolj razvitega socialnega sistema in neugodnih ekstremov v vremenskih razmerah (T. Metelko Lisec, 2003).

brezdomnostjo in tako spadajo v skupino mladih z ulice. To je še bolj razumljivo ob zavedanju, da obstaja več vrst brezdomstva – od posameznikov, ki nimajo nikakršnega prebivališča, do takšnih, ki se soočajo z negotovo nastanitvijo ali neprimernim bivališčem in seveda s kontinuumom vmesnih možnosti (Dekleva, M. Filipovič Hrast, M. Nagode, Š. Razpotnik in S. Smolej Jež, 2010, str. 18). Iz tega zaključujem, da se ulični delavci (lahko) srečajo tudi z mladimi z ulice, tistimi posamezniki, ki se soočajo z negotovo nastanitvijo, neprimernim bivališčem in posledično z brezdomnostjo.

Poleg mladih, ki so primarna ciljna skupina uličnega dela, ulično delo posredno naslavlja tudi lokalne prebivalce, strokovnjake, ki delujejo na področju mladih, in lokalne odločevalce (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 25), torej vse tiste, ki v določenem okolju pomembno vplivajo na položaj mladih.

2. 3 Javne površine kot prostor uličnega dela

Ulica, bolje rečeno javne površine, so prostor, kjer se ulično delo z mladimi odvija. Za razumevanje, v kakšen kontekstu ulični delavci delo izvajajo, sledi kratek pregled značilnosti javnih površin, kaj jih opredeljuje in katere zakonitosti veljajo tam.

»Javna površina je površina, katere raba je pod enakimi pogoji namenjena vsem, kot so javna cesta, ulica, trg, tržnica, igrišče, parkirišče, pokopališče, park, zelenica, rekreacijska površina in podobna površina.« (Zakon o graditvi objektov, 2003, čl. 2) To, da je nek prostor poimenovan javna površina, torej ni toliko stvar lastništva, kot da imajo možnost dostopa in uporabe različne skupine ljudi, ne glede na raso, spol, etnično ali versko pripadnost idr. Tako pod javne površine spadajo tako ulice, parki in trgi, ki so po navadi v javni lasti, kot tudi nakupovalna središča in umetniški centri, ki so pretežno v zasebni lasti (Worpole in Knox, 2007).

Poleg tega pa, mora imeti javna površina za prebivalce in deležnike okolja določen pomen, mora odgovarjati na nekatere njihove potrebe. Že možnost enakopravnega dostopa za različne ljudi kaže na prvi pomen javnih površin – socialno dimenzijo javnih površin. Javne površine so »demokratski forum²³ za državljane in družbo, [...] združujejo skupnost, zagotavljajo prostor srečavanja in pospešujejo socialne vezi, ki v urbanih okoljih vedno bolj izginjajo« (Woolley in Rose, 2003, str. 12). Tako vzpostavljajo možnost za povezovanje posameznikov s podobnimi interesi in spoznavanje novih ljudi, so prostor, kjer so mladi v stiku z odraslimi in kamor so vključeni tudi starejši, so okolje, kjer se tvori lokalna kultura in skrb za lokalno okolje, kot tudi prostor izmenjave dobrin in znanj (Oldenburg, 1997; Worpole

²³ Forum po Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2014) razumemo kot javno mesto, kjer se o čem razpravlja, odloča.

in Knox, 2007, str. 2). Woolley in Rose (2003) poleg družbenega predvidita pomen še v doprinosu k psihofizičnemu zdravju posameznikov, saj javne površine nudijo možnost za športno-rekreativne in sproščujoče dejavnosti, v izboljševanju mikroklima urbanih okolij, kadar gre za zelene javne površine in v ekonomskem smislu, ker dvigujejo kvaliteto nepremičnin in pomenijo doprinos k lokalnemu poslovanju in transportni funkciji. Posebej izpostavita pomen, ki ga imajo javne površine za otroke in mladostnike. Nudijo jim okolje za igranje, raziskovanje in učenje, posledično pa razvoj socialnih veščin, medosebnih odnosov, kognitivni razvoj idr.

Pomen javnih površin je lahko razumljen tudi skozi shematski razrez življenjskih prostorov posameznika. Oldenburg (1997) govori o modelu trinožnika. Ta simbolizira tri življenjska okolja posameznika (dom, službo in javne prostore), kot tudi stabilnost, kadar je vsakdan med domom in službo podprt s t. i. »tretjim prostorom«. Javne površine so prostor socializacije in nudijo protitež vedno večjemu umikanju v zasebnost doma. Kot prostor socializacije so izrednega pomena za posameznike, kot tudi za celotno skupnost. Za mlade pa imajo javne površine še večji pomen (Tiffany, 2010). To je prostor, kjer so deležni manj nadzora in več svobode – v primerjavi s prvim življenjskim prostorom, domom in družino, ter drugim, prostorom dela in v kontekstu mladih tudi šole. Vendar javne površine nimajo vedno enakega pomena, nasprotno. Značilno je, da se tekom dneva in tedna spreminja pomen in način uporabe (Worpole in Knox, 2007, str. 2). Tako je moč zjutraj opaziti starostnike, ki kupujejo na trgu, čez dan otroke in mladostnike, ki se igrajo, ter mlade in mlajše odrasle ob večerih, ko se družijo.

Pomembno je, da ulični delavci spoštujejo okolje dela in hkrati prepoznajo vse njegove prednosti. To je še toliko bolj pomembno ob zavedanju, da »so javne površine zlasti in izrazito prostor socializacije mladih« (Worpole in Knox, 2007, str. 2). Prav tako je smiselno, da znajo javnosti in odločevalcem pokazati pomen javnih površin, opozarjati na primanjkljaje, ki jih opazijo pri delu, ali na potrebe ciljne skupine.

2. 4 Osnove uličnega dela z mladimi

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj temeljnih etičnih načel in smernic, ki jih ulično delo zasleduje. Iz definicije uličnega dela z mladimi izhaja, da le-to »ni v naprej determiniran model, ki čaka, da ga izvedemo, zato je potrebno postaviti osnove, ki bodo izvajalcem omogočile, da bodo oblikovali in preoblikovali lastne prakse dela« (Gibaldi in de Boevé, 2008, str. 27). Poznavanje etičnih načel, ki usmerjajo delo, pa je še toliko bolj pomembno, saj je »terensko delo primarno odnos in drža, šele nato metoda« (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 17).

Etična načela uličnega dela stremijo k bolj prijazni, sočutni in humani družbi («BAST Quality Standards», 2007; Giraldi in de Boevé, 2008, str. 41–41; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 17–19; Tiffany, 2013). Iz tega logično sledi, da ulično delo temelji na spoštovanju in uresničevanju človekovih pravic, s poudarkom na posameznikovem dostojanstvu (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 17). Prav tako se pri delu spoštuje posameznikovo avtonomnost in možnost za samostojno odločanje («Detached and outreach youth work», b. d., str. 7; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 18; Tiffany, 2013). To pomeni, da med uličnimi delavci in mladimi velja spoštovanje in sprejemanje, kljub morebitnim razlikam v mišljenju ali vedenju. Pri tem se ulični delavci lahko znajdejo v kontradikciji – na eni strani se zavedajo in razumejo, da se ciljna skupina pogosto sooča z ovirami, težavami ali marginalizacijo, ker je družba nekaj določila kot (ne)normalno, na drugi strani pa so pod pritiskom, da zavzamejo vlogo *aparata*, ki spreminja in rehabilitira vse, kar je drugačno, odklonsko, marginalno. Vendar ima ulično delo poslanstvo, da se odmakne od tovrstne pozicije in ima holističen pogled na ciljno skupino ter spoštuje avtonomnost in dostojanstvo.

Vse to nakazuje, da je ulično delo pristop z **osredotočenostjo na posameznika**, kjer je posameznik os vzgojnega procesa (Lisec in Ganc, 2016; T. Metelko Lisec, 2003; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007), med uličnim delavcem in mladimi pa se vzpostavi »enakovreden partnerski odnos – ulični delavec je v vlogi sodelavca in ne tistega, ki vse ve in pozna rešitve« (Križanič, 2009, str. 69). Osredotočenost na posameznika pri uličnem delu je možna:

- ker se ulično delo izvaja v življenjskem prostoru ciljne skupine. S tem se ulični delavec odpove institucionalni varnosti, pravilom in mehanizmom, ki veljajo za institucionalen prostor (Križanič, 2009, str. 68; Tiffany, 2013). Delo se izvaja na nezaznamovanem prostoru, ulični delavec in uporabnik pa sta v danem prostoru in času izenačena. Z vstopom v prostor ciljne skupine mora ulični delavec sprejeti pravila, ki že veljajo, in se prilagoditi (V. Grebenc, 2009; Harris, Seal, Tiffany 2013; V. Milošević Arnold, 2009) in ne obratno, kot to velja za institucionalen prostor;
- ker z delovanjem v prostoru ciljne skupine tudi »... vse bolj upoštevamo posameznika in njegove življenjske izbire in se mu poskušamo približati, da bi ga čim bolje razumeli ...« (V. Milošević Arnold, 2009, str. 18);
- ker ulični delavec lahko spoznava in v delo vključuje okolje in socialno mrežo uporabnikov (prav tam);
- ker je uporabnik vedno primarni vir podatkov (V. Milošević Arnold, 2009, str. 11; Tiffany, 2013). To pomeni, da kljub predhodnemu znanju ulični delavci ne sklepajo zaključkov o ciljni skupini, njihovih potrebah in težavah. Kajti »dobro ulično delo

- zavrača standardizacijo, generalizacijo in stereotipizacijo. Je nikoli končan proces prilagajanja potrebam vsakega posameznika« (Tiffany, 2010, str. 7);
- ker ulični delavec iskreno verjame v ciljno skupino, v njihove zmožnosti in vire moči (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 34), je usmerjen na potrebe in v razvijanje moči posameznika, skupine ali skupnosti (Križanič, 2009, str. 68; Tiffany, 2013);
 - ker ulično delo temelji na odnosu, tj. spoštovanju in zaupanju, ki se vzpostavi med uličnimi delavci in mladimi (Harris, Seal, Tiffany 2013);
 - ker je osebna zgodba bolj pomembna kot simptomi (Gibaldi in de Boevé, 2008, str. 56);
 - in ker je proces bolj pomemben od rezultatov, je kvaliteta bolj pomembna od kvantitete (Tiffany, 2013).

Za ulično delo je značilna tudi odprtost (Gibaldi in de Boevé, 2008; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007). To pomeni, da so ulični delavci dostopni, so kontinuirano prisotni na določenem prostoru, ob istem času (Tiffany, 2013). Pa tudi, da slišijo in razumejo ciljno skupino, tako s poslušanjem kot tudi z načinom izražanja (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007).

Ulični delavci pa ne delujejo zgolj na nivoju ciljne skupine. »Ne glede na to, ali ga (delo, op. a.) izvajamo izrazito kot delo s posameznikom ali pa se bolj usmerimo v skupine in skupnosti, je naše delo vedno na dveh ravneh. Vedno bomo hote ali nehote učinkovali na ravni posameznika in na ravni okolja (skupnosti).« (V. Grebenc, 2009, str. 72) Ulični delavci imajo stik s posamezniki in skupinami, ki so spregledane ali odrinjene na rob družbe. Zato je še toliko bolj pomembno, da ulični delavci zavzamejo **vlogo mediatorja ali zagovornika** in ustvarjajo pogoje za dialog med ranljivim ciljnim skupinami in za njih pomembnimi odločevalci (Gibaldi in de Boevé, 2008, str. 55–58; T. Metelko Lisec, 2003; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 18; Tiffany, 2013). Prav tako pa je pomembna komunikacija s širšo javnostjo in sodelovanje z mediji (Gosseries in de Boevé, 2004, str. 12). Pri čemer gre za izpostavljanje učinkov in pomena uličnega dela, iskanje podpore za delo pri različnih deležnikih (lokalni odločevalci, policija, lokalna podjetja) in spreminjanje javnega mnenja o mladih ali o družbeno problematiziranih tematikah.

Kot omenjeno se je z uličnim delom potrebno odpovedati nekaterim mehanizmom, ki veljajo za institucionalni prostor, vendar ne vsem. Za kvalitetno izvajanje uličnega dela je potrebno slediti nekaterim postopkom in zakonskim smernicam. Pri izvajanju ulični delavec sledi transparentnosti, odprtosti in iskrenosti glede vzrokov za delo, namenov in ciljev dela, financiranja itn. (Križanič, 2009, str. 68; Tiffany, 2013). Spoštuje se prostovoljna udeležba

mladih, pri čemer je za aktivnosti uličnega dela potrebno v naprej pridobiti soglasje posameznika («Detached and outreach youth work«, b. d., str. 7; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 19; V. Milošević Arnold, 2009, str. 11; Tiffany, 2013). Pri delu je potrebno spoštovati posameznikovo zasebnost, zaupnost podatkov in zakonske določitve glede varovanja osebnih podatkov (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 35; Tiffany, 2013).

2. 4. 1 Faze uličnega dela

Da ulično delo lahko odgovarja na aktualne potrebe in stiske mladih, mora potekati načrtno. Tako je proces uličnega dela razdeljen v faze, ki so razumljene ciklično. Začnejo se z vstopanjem v novo okolje in vzpostavljanjem stika z novo ciljno skupno ter se končajo z odmikanjem iz določene javne površine ali prenehanjem dela z določeno skupino, posameznikom. Faze kontinuiranega in strokovnega uličnega dela so (M. Erjavec, 1997, str. 3; Giraldi in de Boevé, 2008, str. 31–40; V. Grebenc, 2009, str. 75–82; T. Metelko Lisec, 2003; V. Milošević Arnold, 2009; V. Rogers, 2011, str. 13; »Street Based Youth Work Policy & Guidelines«, 2011, str. 8; Tiffany, 2010):

1. *Faza raziskovanja terena in opredelitve ciljev.* Pred delom s ciljno populacijo je pomembno raziskati območje (opazovanje območja, spoznavanje okolja, institucij ...), zbrati informacije, ki so relevantne za delo s ciljno skupino (katere institucije že delujejo v okolju, kakšna je zgodovina dela z mladimi, obstoječe prakse in primeri dobrih praks...), in pridobiti osnovne informacije o ciljni skupini (kje se zadržuje, kako je med seboj povezana, kakšna so njena prepričanja, ali se pojavljajo konflikti, kakšne so njene potrebe ...). Na podlagi raziskovanja se definira obliko uličnega dela in njegove glavne cilje. To mora biti osnovano glede na realne zmožnosti izvajalcev in okolja (finančni, časovni, zakonski okviri dela).
2. *Faza vzpostavljanja stikov ali faza posvetovanja.* Ko ulični delavci pridobijo osnovne informacije o območju in ciljni skupini, pričnejo z vzpostavljanjem stika. To je čas t. i. »visenja«²⁴. »Visenje« omogoča izkustvo, kako se počuti ciljna skupina, ko npr. ulični delavec ure in ure samo sedi na klopi v parku in opazuje. S tem spoznava odnose, dinamiko prostora in postaja domač v okolju. Nato pristopi do »cele skupine mladih in se pridruži njihovem pogovoru, lahko pristopi le do enega člana, in ko z njim vzpostavi stik, preko njega vzpostavi stik še z drugimi, lahko uporabi tudi kakšno posredno sredstvo, npr. na kraju, kjer se mladi običajno srečujejo, nalepi plakat ali kaj podobnega, kar mlade pritegne in izzove ter s tem postane dobra osnova za

²⁴ Ang. »Loitering«.

- vzpostavitev dialoga« (M. Erjavec, 1997, str. 3). Ob vzpostavitvi prvega stika je pomembno tudi, da jasno predstavi, kdo je in s kakšnim namenom je prisoten.
3. *Faza utrjevanja odnosov.* Prvemu stiku sledi vzpostavljanje zaupanja. Gre za fazo poglobljenega razumevanja ciljne skupine (ovir in izzivov s katerimi se soočajo, interesov in virov moči), ki omogoča temeljito definiranje problema in potreb, t. i. analiza stanja in potreb. Poleg odnosa s ciljno skupino se širi tudi podporna mreža, išče se posameznike in organizacije v lokalnem okolju, ki bi lahko podpirali delo (npr. zavodi in društva, družbeno odgovorna podjetja).
 4. *Faza načrtovanja.* Na podlagi analize stanja in potreb se določijo cilji in načrt aktivnosti. Ta predstavlja odgovor na zaznane potrebe in omogoča opolnomočenje ciljne skupine. Aktivnosti, ki se izvajajo, so zasnovane tako, da so interaktivne in omogočajo aktivno participacijo vseh udeležencev.
 5. *Faza izvajanja in razvijanja.* »Ta korak zahteva najširši časovni okvir. Potrebujemo dovolj časa, da lahko pregledamo več različnih tem, vprašanj, interesov in zagotovimo, da vsak udeleženelec prepozna svoj delež pri projektu.« (V. Grebenc, 2001, str. 79) Ker je ulično delo osnovano na potrebah ciljne skupine in je ena izmed bolj akcijsko naravnanih oblik dela, je pomembno stalno spremljanje (monitoring) uresničevanja ciljev in načrta aktivnosti. Na podlagi spremljanja se uvajajo potrebne spremembe, dopolnitve načrtovanega.
 6. *Faza ovrednotenja in ločevanja.* »Razvoj skupine mladih na ulici nujno privede tudi do točke ločevanja« (M. Erjavec, 1997, str. 4). To se zgodi na podlagi ovrednotenja dela (evalvacije), ko ulično delo odgovori na prepoznane potrebe ciljne skupine in ko mladi okrepijo znanja in veščine, potrebne za samostojno in uspešno soočanje z izzivi. Na podlagi ovrednotenja dela se lahko pojavi potreba po podpori na drugem področju življenja mladih ali pa se pojavi nova skupina, ki se sooča s podobnimi težavami in izzivi. Tako se cilji dela obnovijo in prilagodijo glede na nov kontekst.

Zapisano pomeni, da izvajanje dela temelji na analizi ocene stanja, tj. analiza potreb mladih in virov, ki so že v okolju, ter pregledom intervencij, ki so že bile izvedene v danem okolju (V. Milošević Arnold, 2009, str. 11). Hkrati gre za preverjanje potreb v skupnosti, tj. tvorjenje dialoga z deležniki skupnosti in pridobivanje sekundarnih podatkov (Križanič, 2009, str. 68). Na podlagi analiz se ovrednoti smiselnost dela in določi jasne cilje, ki odgovarjajo na potrebe ciljne skupine (T. Metelko Lisec, 2003; V. Milošević Arnold, 2009). Glede na zastavljene cilje se izvajajo aktivnosti, ki omogočajo najvišjo stopnjo participacije mladih in drugih deležnikov (Križanič, 2009, str. 68). Pri aktivnostih je proces dela pomembnejši od doseženih rezultatov (Tiffany, 2013), s čimer se upošteva procesnost, kontinuiranost in kvaliteto dela. Prav zaradi tega je evalvacija aktivnosti izrednega pomena, saj uličnim delavcem omogoči ovrednotenje

dela, pregled, ali dosegajo zastavljene cilje. Delo se zaključi, ko so cilji uresničeni in ko so potrebe mladih zadovoljene (V. Rogers, 2011, str. 13).

2. 4. 2 Ulični delavci

Da lahko ulični delavci, tako strokovnjaki, kot vrstniki in prostovoljci, kvalitetno izvajajo svoje delo, sledijo zgoraj zapisanim etičnim načelom in smernicam, morajo biti ustrezno opremljeni. To pomeni, da morajo imeti ali razviti določene kompetence, tj. znanja, veščine in odnos.

Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto (2007, str. 30–31) navajajo osnovne kompetence, ki naj jih ima vsak ulični delavec od samega začetka, in tiste, ki jih lahko s prakso še krepí. Osnovne kompetence so sposobnost analiziranja in poročanja, komuniciranja, vodenja dokumentacije, poznavanje storitev v okolju in zakonodaje, razvite življenjske in socialne veščine, praktičnost, razumevanje življenja ciljne skupine, spoštljiv odnos do ciljne skupine in delovnega okolja in razumevanje lastne vloge, ciljev in omejitev. Tiste kompetence, ki jih lahko izvajalci krepíjo, so sposobnost analize potreb, specifična znanja in veščine glede na področje dela, poznavanje individualnih značilnosti vsakega posameznika, razumevanje odnosov v okolju, sodelovanje z drugimi organizacijami, delo v različnih timih, izmenjevanje znanja in hierarhično kategoriziranje informacij. V nasprotju pa Hren (1996) v ospredje postavi veščine v medosebnih odnosih, kajti zapiše: »Veliko lažje je nekoga, ki uživa v delu z ljudmi »iz vseh vetrov«, naučiti pisati poročila, kot pa usposobljenega »pisarniškega« strokovnjaka naučiti pristopa [...].« (prav tam, str. 47) Podobno Tiffany (2010) poudari, da so ulični delavci strokovnjaki procesa, odnosa in pogovora.

Če omenjeni avtorji izpostavljajo splošne kompetence, Lisec in Ganc (2016) navedeta specifična znanja in veščine, ki so potrebna za uspešno delo. Ta so vezana na »poznavanje kulture mladih [...], dejavnikov tveganja in zaščitnih dejavnikov [...], simptomov različnih rizičnih vedenj [...], kritičnih obdobji [...], zavedanje lastne vloge [...], poznavanje metod dela in postopkov [...], sposobnost vzpostavljanja stika [...], poznavanje osnovnih zakonitosti skupinske dinamike [...], poučenost o problematiki zasvojenosti« (prav tam, str. 12) in tudi poznavanje šolskega in socialnega sistema ter tematik, povezanih s sodobno družbo.

Za uspešno delo je tudi pomembno, da so ulični delavci iskreni, odprti, sprejemajoči, čustveno stabilni, pozitivno naravnani in empatični, resnično predani delu ter dobrobiti mladih (Lisec in Ganc, 20016; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007, str. 34).

Zaradi odsotnosti institucionalnih mehanizmov je pomembno, da ulični delavci poznajo in upoštevajo svoje meje – poznajo svoje potrebe, so iskreni glede omejitev, poiščejo pomoč,

ko je to potrebno. To se odraža tudi v skrbi za lastno varnost – postavljena so jasna pravila, varnostni mehanizmi, razmislek o potencialnih nevarnostih in možnih odzivih. Delo pa naj izvajajo v paru ali skupini in s seboj naj imajo primerno opremo (mobilni telefon, svetilko, zaščitne rokavice ...) (Irving in Whitmore, 2013, str. 10–19; »Street Based Youth Work Policy & Guidelines«, 2011, str. 14–15).

Za uspešno delo pa je pomembna tudi podpora uličnim delavcem z organizacijskega vidika, t. i. pogoji dela in podporni elementi uličnega dela. Med njih spadajo povezana skupina izvajalcev, supervizija, strokovna podpora in mentorstvo ter izobraževanja za usposobljenost izvajalcev, koordinacija dejavnosti, finančna stabilnost in zadostnost (Giraldi in de Boevé, 2008, str. 60).

V Sloveniji ni ustreznega ali specializiranega izobraževalnega programa za ulične delavce, ne javno veljavnega izobraževalnega programa ali nacionalne poklicne kvalifikacije. Izobraževanja najpogosteje izvajajo organizacije, da usposobijo svoje nove sodelavce za izvajanje uličnega dela. Tudi seminarji, konference in podobni dogodki o uličnem delu so redkost za slovenski prostor – konec devetdesetih let trije seminarji v organizaciji Skale (T. Metelko Lisec, 2003), leta 2014 konferenca v organizaciji Mreže Mlada ulica in Mladinskega sveta Ljubljana (N. Keserič, 2014) in zaključna konferenca Preventivnega mozaika Posavja v letu 2016 (»Preventivni mozaik Posavja«, 2016). Zato je vprašanje, kdo so ulični delavci v Sloveniji, pomembno. Kadar ulično delo izvajajo strokovnjaki, menim da so to najpogosteje socialni pedagogi, specialni pedagogi, socialni delavci, pedagogi in andragogi ter psihologi. Torej stroke, ki delajo z ljudmi na področju vzgoje in izobraževanja, podpore pri reševanju stisk in težav, socialnega varstva in podobno, ter tekom študija bodoče strokovnjake opremijo z večino zgoraj opisanih kompetenc. Medtem vrstnike in prostovoljce najpogosteje predstavljajo študenti družboslovnih smeri in tisti posamezniki, ki želijo doprinesti družbi ter jih veseli delo z ljudmi. V primeru, da ulično delo izvajajo vrstniki ali prostovoljci, je pomembno, da okrepijo kompetence za delo z ljudmi (npr. se udeležijo usposabljanj, treningov, intervizij), in hkrati, da je jasno določena njihova vloga (npr. izvajajo informiranje in ne svetovanje). Tako v primeru strokovnjakov, kot vrstnikov in prostovoljcev je pred začetkom nujno usposabljanje za ulično delo, kjer pridobijo specifične kompetence za izvajanje, kot tudi kasnejša izobraževanja, kjer svoje kompetence nadgrajujejo.

2. 5 Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti dela z mladimi na javnih površinah

Do sedaj sem definirala ulično delo z mladimi, klasificirala različne načine in oblike dela in pisala o osnovah dela, ki predstavljajo izhodišče za kvaliteten in kontinuiran proces dela. Za konec bom spoznanja strnila in jih pogledala skozi perspektivo prednosti in slabosti dela v

primerjavi z ostalimi oblikami dela, predvsem institucionalnimi. Pogledala bom tudi priložnosti in nevarnosti, ki se lahko pojavijo pri izvajanju.

Prednosti uličnega dela lahko prepoznam v *osredotočenosti na udeleženca*. Delo se vrši tam, kjer se ciljna populacija že zadržuje ali biva (Križanič, 2009). Ulični delavec ne čaka, da bi mladi vstopili v institucijo in poiskali pomoč, vendar jim ponudi podporo v njihovem življenjskem okolju. Posledično je mladim bolj udobno stopiti v odnos s strokovnjakom, predvsem tistim, ki imajo negativne izkušnje z institucijami. Podporo je potrebno ponudi tudi najbolj ranljivim skupinam, tistim mladim, ki so najbolj skriti in največkrat prezrti («Street Based Youth Work Policy & Guidelines», 2011, str. 11). Tudi v samem procesu dela je vidik udeleženca v ospredju oz. med strokovnjakom in udeležencem velja enakovreden partnerski odnos. Kajti »omogočanje najvišje stopnje participacije in vpletenosti članov skupnosti v vseh fazah sodelovanja« (Križanič, 2009, str. 68) je izhodišče dela. To lahko potrdim tudi s poznavanjem faz dela, saj so cilji in načrt aktivnosti oblikovani po fazi raziskovanja in spoznavanja (Giraldi in de Boevé, 2008).

Slabosti lahko razumem kot posledico *odsotnost štirih sten institucije*. Izvajalec je izpostavljen »ritmu in pravilom« ulice. To lahko pomeni, da se pri delu lahko sooči z nevarnimi situacijam, za katere nima toliko varovalnih mehanizmov kot v instituciji (Irving in Whitmore, 2013). Hkrati je težje vzpostaviti mejo med strokovnim in osebnim, saj se delo izvaja v življenjskem prostoru udeležencev (Giraldi in de Boevé, 2008). Pri izvajanju se lahko sreča s potrebami mladih, na katere ne zna odgovoriti, niso v njegovem strokovnem polju (prav tam). Na organizacijski ravni se to lahko odrazi v odtujenosti od primarne institucije. Ta lahko ne pozna dogajanja dovolj dobro in s tem ne nudi podpore izvajalcem za strokovno izvajanje dela (s supervizijami, izobraževanji ...).

Vendar omenjena slabost lahko predstavlja izziv, priložnost, če jo razumem v kontekstu *ne-institucionalnosti*. Delo ponudi nadgradnjo ali dopolnitev dejavnosti z mladimi predvsem na tistih področjih, ki jih obstoječe institucije ne naslavlajo (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007). Poleg tega ulično delo intenzivno posega v okolje in s tem skrbi, da se tudi na nivoju družbe zagotovijo boljši pogoji za mlade (Giraldi in de Boevé, 2008). Posamezne stroke bi morale priložnost prepoznati v osnovah pristopa, saj vrne stroko v svoje izhodišče, iz pisarne in papirjev se delo preusmeri med ljudi na ulice (V. Milošević Arnold, 2009). Financerji pa lahko prepoznajo priložnost tudi v nižjem znesku financiranja, saj ni stroškov, povezanih s prostori za izvajanje aktivnosti.

Nevarnosti dela se potencialno pojavijo z *drugačnostjo pristopa*. Pojavi se lahko razlikovanje med nameni delovanja drugih institucij in uličnim delom (npr. policija s svojimi intervencijami želi, da se mladi prenehajo zadrževati na javnih površinah) (V. Rogers, 2011). Drugačnost

posledično pomeni manjše priznavanje ali poznavanje dela, predvsem v primerjavi z institucionalnimi oblikami dela. Na ravni splošne in strokovne javnosti to pomeni pogosto pogajanje o strokovnosti in namenu dela. Na nivoju financerjev in odločevalcev pa pomeni tudi slabše financiranje ali neumeščnost v strateške dokumente.

Slednje želim izpostaviti. Menim, da je strateško in zakonsko umeščanje določenega dela izrednega pomena, saj doprinese k njegovi jasnosti, strokovnosti, poenotenosti. Vendar trenutno stanje v Sloveniji na področju uličnega dela z mladimi močno odstopa od idealnega stanja. V zakonih s področja vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva ter mladinskega dela ni zaslediti uličnega dela kot načina izvajanja storitev. Obstajajo lokalne strategije, smernice, ki vključujejo ulično delo kot področje za uresničevanje zastavljenih ciljev (npr. Grilc, K. Gorenc in S. Dobrajc, 2016). Tudi poenotenega kodeksa, načel delovanja ali standardov kakovosti na nacionalnem nivoju ni. Obstajajo etični kodeksi ali načela delovanja, ki veljajo za posamezne projekte (npr. Geto vila in njena pravila, b. d.; Mreža Mlada ulica, 2014), dokumenti, ki niso poenoteni z ostalimi izvajalci uličnega dela. Trenutno stanje se lahko pripiše tako rigidnosti na strani odločevalcev, ki ne prepoznavajo novih oblik dela z mladimi, kot tudi izvajalcem uličnega dela, ki ne delujejo v dovoljšni meri na nivoju družbenega prepoznavanja. Iz česar sledi, da bo v prihodnosti potrebno lokalne prakse prenašati na nacionalni nivo in interne dokumente poenotiti med izvajalci.

3 Empirični del

3. 1 Opredelitev problema

Raziskovalen problem empiričnega dela je preučevanje značilnosti uličnega dela z mladimi. Preučila bom aktualne prakse, ki se izvajajo v Sloveniji, razlike, ki se pojavljajo med posameznimi praksami, in analize pozicije uličnega dela napram institucionalnim oblikam dela z mladimi. Raziskovalni problem sem si zastavila zaradi ovir pri teoretičnem raziskovanju uličnega dela: pomanjkanje slovenske strokovne literature o uličnem delu z mladimi, nepoenoteni koncepti, neraziskano področje dela, neutemeljene prakse dela itd.

Z empiričnim delom želim doprinesti k raziskovanju uličnega dela z mladimi v Sloveniji, in s tem delno odgovoriti na izzive, ki jih izpostavi M. Gajić (2017) – na primanjkljaj utemeljitev posameznih praks, definicij in t. i. skupnih imenovalcev različnih praks, klasifikacij ter opredelitev uličnega dela. Iz tega sledijo cilji raziskovanja, ki so: definirati značilnosti uličnega dela z mladimi, narediti pregled različnih praks, ki se izvajajo v Sloveniji, in definirati, kje prihaja do razlik ter analizirati prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti uličnega dela.

3. 2 Raziskovalna vprašanja

Raziskovalna vprašanja, na katera bom v pričujočem empiričnem delu odgovarjala so:

- RV1 Kaj so značilnosti dela z mladimi na javnih površinah?
- RV2 Katere različne prakse dela z mladimi na javnih površinah se izvajajo v Sloveniji?
- RV3 Kako se prakse dela z mladimi na javnih površinah med seboj razlikujejo (glede na izhodišča, namen in cilje dela)?
- RV4 Katere prednosti, priložnosti in pomanjkljivosti, potencialne ovire zaznavajo strokovnjaki dela z mladimi na javnih površinah?

3. 3 Metoda raziskovanja²⁵

3. 3. 1 Vrsta raziskovalnega pristopa

V raziskavi uporabljam kombiniran kvalitativni in kvantitativni raziskovalni pristop. Pri iskanju odgovorov na RV2 bom naredila pregled aktualnih praks uličnega dela z mladimi na večjem vzorcu, za kar uporabljam kvantitativni pristop raziskovanja z deskriptivno²⁶ in

²⁵ V empiričnem delu prihaja do odstopanj od načrta zapisanega v dispoziciji. V prvotnem načrtu sem nameravala izvesti fokusni intervju s šestimi uličnimi delavci, vendar sem zaradi težav pri usklajevanju termina prilagodila raziskavo. Odločila sem se, da za pregled praks v Sloveniji uporabim kvantitativni raziskovalni pristop, s katerim je pregled praks narejen na večjem vzorcu. Za raziskovanje značilnosti, razlikovanj in analize pa sem kot načrtovano uporabila kvalitativni raziskovalni pristop, vendar sem izvedla polstrukturirane intervjuje s štirimi uličnimi delavci s treh organizacij.

²⁶ Ker me v RV2 zanima vpogled v trenutno stanje izvajanja različnih oblik uličnega dela z mladimi v Sloveniji, je uporabljena deskriptivna metoda raziskovanja, ki omogoča, da "spoznavamo pedagoško polje na nivoju

neeksperimentalno metodo raziskovanja²⁷. Ker bom z RV1, RV3 in RV4 dobila mnenja izkušenih uličnih delavcev o področju dela, uporabljam kvalitativni pristop raziskovanja.

3. 3. 2 Vzorec

Vzorec 1: Za RV2 sem izbrala namenski vzorec. Vzorec predstavlja 13 organizacij, ki izvajajo 18 projektov ali programov uličnega dela z mladimi. Od tega jih je 61 % organizacij, ki opravljajo dejavnosti mladinskega centra, 31 % je drugih organizacij, ki delujejo na področju mladih, in v enem primeru se ulično delo izvaja v okviru Centra za socialno delo.

Vzorec 2: Za RV1, RV3 in RV4 sem prav tako izbrala namenski vzorec²⁸, in sicer na podlagi odgovorov spletnega vprašalnika in informacij, dostopnih na spletu. Kriteriji za izbor intervjuvancev je bil, da imajo večletne izkušnje z uličnim delom z mladimi. Zagotovila sem uravnovešenost podatkov glede na vrsto organizacije, lokacijo izvajanja dejavnosti ter obliko uličnega dela glede na odnos do primarne institucije.

Tako sem izbrala sogovorce iz treh organizacij. *OE Skala* opravlja dejavnosti mladinskega centra od 1995 in od samih začetkov deluje na področju mladinske ulične vzgoje (Zavod Salesianum, OE Skala, b. d.). Aktivnosti uličnega dela izvajajo vsak teden na območju Ljubljane, zlasti v Fužinah. OE Skala je edina organizacija, ki je v spletnem vprašalniku označila, da primarno izvajajo mobilno ulično delo, v dveh projektih pa izvajajo *outreach* ulično delo. V imenu OE Skala je bil intervjuvanec zaposlen mladinski delavec. *New Prevent* od leta 2012 deluje kot združenje mladinskih uličnih delavcev in prostovoljcev v Mestni občini Koper (New Prevent, b. d.). Aktivnosti uličnega dela izvajajo večkrat na teden. V spletnem vprašalniku so odgovorili, da izvajajo tako detaširano ulično delo kot tudi *outreach* ulično delo. Z *New Preventa* sta bila dva intervjuvanca, ki sta odgovarjala sočasno, in sicer vodja *New Preventa* in ulični delavec, zaposlen na združenju. *Zavod Bob* je prvič izvajal ulično delo leta 2007 (M. Korošak, 2016), od leta 2012, s prevzemom koordinacije Mreže Mlada ulica, pa je ulično delo postalo strateško področje delovanja zavoda (Zavod Bob, b. d.). Dejavnosti izvajajo v Ljubljani, večkrat tedensko, z dvema projektoma primarno izvajajo detaširano ulično delo, z enim pa *oureach* ulično delo. Intervjuvanka z Zavoda Bob je zaposlena mladinska delavka, ki večji del svojega delovnega časa izvaja ulično delo.

vprašanja, *kakšno* (in v zvezi s tem tudi *kolikšno* je nekaj – ugotavljamo torej stanje pedagoškega polja, kakršno je, ne da bi si ga vzročno pojasnjevali" (Sagadin, 1993, str. 12).

²⁷ Raziskava ni eksperimentalne narave, saj ni načrtovanega namernega "vpliva na nastanek in potek različnih pojavov in procesov" (Sagadin, 1993, str. 6).

²⁸ Vzorec sem oblikovala na podlagi teorije, da je "odločilno pri izboru določenega primera ali gradiva [...] predvidevanje, da bomo v njem našli obilo informacij o področju, ki ga preučujemo, in ne statistična reprezentativnost (tipičnost) primera" (Mesec, 1998), str. 74).

3. 3. 3 Merske tehnike in instrumenti

Za vzorec 1 sem pripravila anketni vprašalnik, kjer sem zbirala tako podatke o objektivnih dejstvih kot tudi podatke o mnenjih in stališčih (Mužič, 1968 v Sagadin, 1993). Vprašalnik sestavljajo uvod, zbiranje osnovnih podatkov s tremi obveznimi in zaprtimi vprašanji, od tega je bilo zadnje dihonomno (da, ne). Le v primeru izbire odgovora da so anketiranci nadaljevali z odgovarjanjem na poizvedovalni del²⁹ (primer vprašalnika v prilogi 1). V osrednjem poizvedovalnem delu je 13 vprašanj, ki so vezana na posamezno prakso uličnega dela z mladimi, ki jo organizacija izvaja³⁰, od tega je 5 vprašanj odprtega tipa, 8 vprašanj zaprtega tipa, od tega 7 vprašanj z večstransko izbiro in eno dihonomno vprašanje³¹. V vprašalniku sem poizvedovala, ali organizacija izvaja ulično delo z mladimi, kje ga izvajajo, kaj so nameni, cilji, ciljna skupina in glavne aktivnosti uličnega dela z mladimi, kako pogosto se leto izvaja, katero obliko uličnega dela z mladimi izvajajo, kaj so glavne teme, ki jih naslavljajo, in kdo izvaja ulično delo z mladimi. Zadnji del sestavljajo štiri obvezna vprašanja odprtega tipa za analizo trenutnega stanja uličnega dela z mladimi napram drugim oblikam dela.

Za vzorec 2 sem pripravila delno strukturiran intervju. Intervju je bil sestavljen iz treh delov s skupaj 20 vprašanj (primer intervjuja v prilogi 2). V prvem delu so bila vprašanja o značilnostih uličnega dela z mladimi, v drugem delu o razlikah med praksami uličnega dela in v zadnjem delu o prednostih, slabostih, priložnostih in nevarnostih uličnega dela napram ostalim oblikam dela z mladimi.

3. 3. 4 Postopek zbiranja in obdelave podatkov

Da bi odgovorila na RV2, "Katere oblike uličnega dela z mladimi se izvajajo v Sloveniji?", sem uporabila tehniko anketiranja. V juniju 2017 sem ustvarila spletni anketni vprašalnik na platformi Google Forms in ga posredovala na 200 e-naslovov. Pridobila sem 32 odgovorov, kar predstavlja 16,1 % ustrezno izpolnjenih vprašalnikov oziroma odgovorov³². Od prejetih odgovorov 13 organizacij izvaja 18 projektov ali programov uličnega dela z mladimi, ki predstavljajo vzorec 1. Pridobljene podatke sem obdelala tako, da sem odgovore odprtega tipa kategorizirala in nato vse spremenljivke³³ statistično obdelala in s tem dobila delež zastopanosti posamezne izbire.

²⁹ Da sem zagotovila jasnost vprašanj, sem pri posameznih možnih odgovorih pripisala definicijo.

³⁰ Tri vprašanja so bila izbirna.

³¹ Slednje je vplivalo na izpolnjevanje drugega in tretjega dela poizvedovalnega dela.

³² Nižje število izpolnjenih vprašalnikov pripisujem temu, da tisti, ki ne izvajajo uličnega dela z mladimi, vprašalnika niso izpolnjevali. Ker je bil vprašalnik poslan z namenom pregleda trenutnega stanja izvajanja uličnega dela z mladimi, ocenjujem, da so podatki relevantni za raziskovanje različnih praks uličnega dela z mladimi.

³³ Spremenljivke so atributivne.

Za odgovor na RV1, RV3 in RV4 sem na vzorcu 2 v juniju 2017 uporabila metodo spraševanja. Intervjuji so potekali v prostorih OE Skala, na Markovcu v Kopru, kjer New Prevent izvaja ulično delo, in doma pri sogovornici z Zavoda Bob. Vsak pogovor je trajal približno eno uro. Pogovor sem snemala, posnetke pa sem kasneje zapisala. Za RV4 sem podatke zbrala tudi s postopkom anketiranja vzorca 1. Pridobljene podatke sem obdelala z odprtim kodiranjem sledeče: razčlenitev opisov in izbor pomembnih delov besedila, nato je sledilo prosto pripisovanje pojmov, uporaba kod prvega in drugega reda, iz česar sem oblikovala kategorije (Mesec, 1998) (primer kodiranja v prilogi 3).

3. 4 Rezultati in interpretacija kvantitativne raziskave

3. 4. 1 Prakse dela z mladimi na javnih površinah v Slovenji

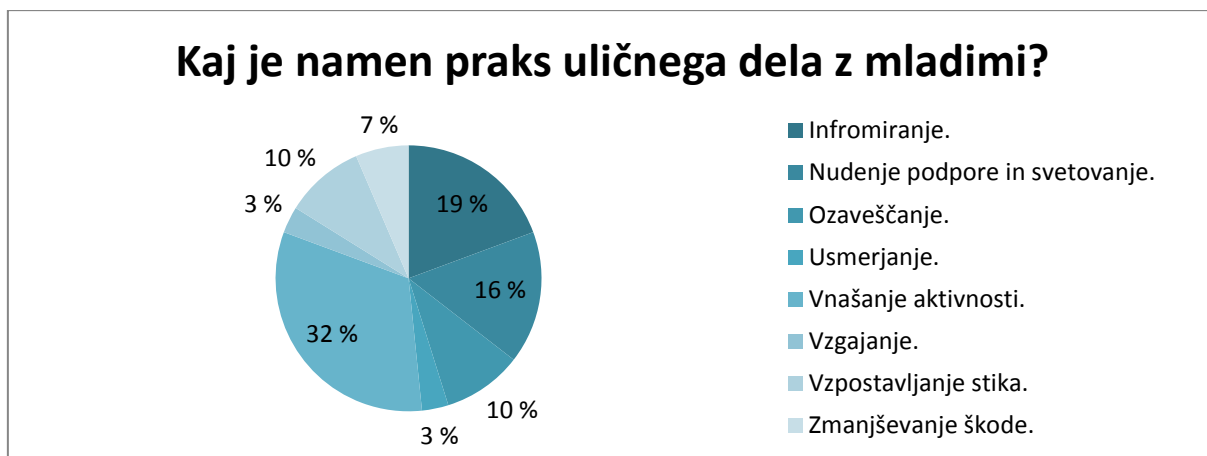
Podatke za pregled različnih praks dela z mladimi na javnih površinah, tj. uličnega dela z mladimi, sem pridobivala iz vzorca 1. V prvem delu je opis posameznega projekta ali programa uličnega dela (nameni in cilji dela, najpogostejše metode, ciljna skupina, kako pogosto in kje se izvajajo aktivnosti). Drugi del pa je bil zasnovan na podlagi v teoretičnem delu predstavljenih klasifikacij, s čemer je možen sistematičen pregled uličnega dela z mladimi. Preverjala sem obliko uličnega dela glede na odnos do primarne institucije, v koga so usmerjene spremembe, kdo izvaja ulično delo in katere tematike naslavlja.

Vzorec 1 izvaja enajst programov in projektov uličnega dela z mladimi v osrednjeslovenski regiji, tri v obalno-kraški regiji, po en projekt v koroški, savinjski in zasavski regiji ter en projekt po celi Sloveniji. Najpogosteje, 50 %, izvajajo aktivnosti na stalnih lokacijah, v petih primerih na različnih lokacijah in v štirih primerih tako na stalnih kot tudi na različnih lokacijah. Aktivnosti uličnega dela največkrat izvajajo večkrat tedensko, kar predstavlja 56 % vseh odgovorov, v 22 % izvajajo aktivnosti enkrat tedensko, dva projekta ali programa aktivnosti izvajata mesečno in dva projekta ali programa bolj poredko.

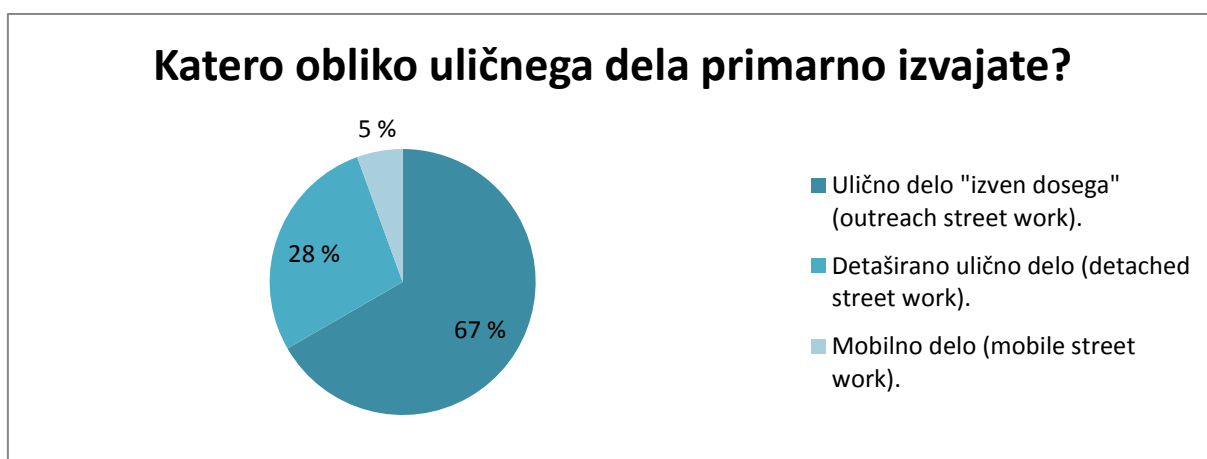
Ime organizacije	Ime projekta ali programa in povezava do spletne strani, če obstaja	Opis
MCDD	Živa info točka	Tedenska prisotnost na lokacijah, kjer se mladi zadržujejo (gimnazija, srednja šola in avtobusna postaja). Z uličnim delom se približajo mladim in jih informirajo o dejavnostih v lokalnem okolju, programu mladinskega centra. Ciljna skupina so mladi od 15 do 25 let.
Zavod MISSS	Terensko delo z mladimi – "slackline"	Večkrat tedenska prisotnost v času polenih počitnic v blokovskem naselju. Z uličnim delom želijo oživiti javne površine, spremljajo potrebe mladih in informirajo o dejavnostih dnevnega centra. Izvajajo aktivnosti (npr. hoja po vrvi), da popestrijo vsakdan, spodbujajo posluš med posamezniki in jim nudijo podporo. Ciljna skupina so mladostniki in mladi med 10 in 29 let.
MKC Slovenj Gradec	Medvrstniško informiranje	Večkrat letno na različnih lokacijah v centru mesta izvajajo medvrstniško informiranje na javnih površinah. Ciljna skupina so mladi od 15 do 29 let.
Združenje Sezam	Štepcival https://www.facebook.com/Stepcival/?fref=ts	Večkrat mesečne aktivnosti potujočega uličnega festivala na različnih lokacijah v naselju. Z uličnim delom naslavljajo povezovanje v lokalnem okolju in kreativno preživljanje prostega časa. Aktivnosti so razdeljene v štiri sklope – igra, okolje, glasba in šport.
Zavod Salesianum, OE Skala	Minibus veselja http://www.skala.je/minibus-veselja , https://www.facebook.com/DBSkala	Mobilni mladinski center, ki predstavlja središče ulične mladinske vzgoje. Je varen prostor za konstruktivno preživljanje prostega časa in kraj srečevanja z mladimi ter izhodišče za nadaljnje vzgojno delo. Ulično delo se izvaja trikrat na teden v blokovskem naselju. Aktivnosti so raznolike, od delavnic, športnih aktivnosti, do individualnih pogovorov in svetovanja.
	Fuskabo – mladinski cirkus https://www.facebook.com/fuskabo/?fref=ts	Večkrat na teden izvajajo mladinski in socialni cirkus, s čimer nadgrajujejo ulično delo. Aktivnosti temeljijo na spoznavanju in obvladovanju različnih cirkuških pripomočkov in možnosti izražanja s temi spretnostmi. Hkrati pa ustvarjajo varen prostor za kakovostno in brezplačno preživljanje prostega časa.
	Ulično delo – športne aktivnosti	Večkrat tedensko izvajanje športnih aktivnosti kot nadgradnja stika z mladimi, utrjevanja odnosa in usmerjanja. Mladi se preko športne aktivnosti učijo sodelovanja v skupini in medsebojnega spoštovanja. Preko disciplinirane igre in vedenja krepijo telo in um. Ciljna skupina so mladi, stari do 14 let.
Mladinski center Zagorje ob Savi	"Mulci na ulci" http://www.mczos.si/2017/05/druzabno-na-pulah/	Enkrat na teden izvajajo ulično delo na stalni lokaciji z namenom približevanja mladim in informiranja ter ozaveščanja. Hkrati pa z uličnim delom raziskujejo potrebe in pričakovanja mladih.
Mladinski svet Slovenije	Pobuda.si in Ready for YOUth! http://posvetovanja.si/	Enkrat mesečno izvajanje uličnega dela po celi Sloveniji kot način vključevanja neorganizirane mladine v proces strukturiranega dialoga. Na lokacijah, kjer se mladi družijo, zadržujejo, izvajajo ulično posvetovanje, s čemer želijo mlade spodbuditi, da se aktivirajo in prispevajo pobude na katerekoli teme, ki se jim zdijo pomembne. Na družbeni ravni pa želijo poudariti pomen participacije in vključitve neorganizirane mladine v procese odločanja.

Center za socialno delo Koper	Dnevni center PetKA FB PetKA	Občasno izvajanje uličnega dela v okviru dnevnega centra.
Zavod Bob	človeKINJE http://www.zavod-bob.si/clovekinje/	Večkrat tedensko izvajanje uličnega dela v manjših lokalnih okoljih z namenom izgradnje skupnosti, oponomočene za reševanje problemov. Ciljna skupina so mladi med 15 in 29 let in drugi deležniki skupnosti, za katere je značilno, da uporabljajo javne površine za preživljanje svojega prostega časa.
	Mreža Mlada ulica http://mrezamladaulica.si/	Ulično delo se izvaja enkrat tedensko z namenom naslavljanja tematike zbiranja mladih na javnih površinah. Z aktivnostmi želijo zmanjšati vrstniško nasilje in kršenje Zakona o javnem redu in miru ter škodo, nastalo zaradi zlorabe alkohola in drugih psihoaktivnih substanc, vzpostaviti dialog med mladimi in odločevalci, širiti zavest o odgovorni rabi javnih površin in spoštljivem odnosu do soljudi in okolja.
	Bob Geto http://www.zavod-bob.si/bob-geto-ft-tobalko-vila/	Večkrat tedensko izvajanje uličnega dela na stalnih lokacijah z namenom spodbujanja pogovora med vrstniki in reševanja problemov s pomočjo pogovora. Aktivnosti so napovedovanje prihodnosti iz kart, vprašanja iz kuvert na določeno temo, kafetkanja na dekcah. Najpogostejša metoda je individualni ali skupinski pogovor.
Društvo Kralji ulice	Individualizirana in celovita nastanitvena podpora www.kraljiulice.org	Izvajanje uličnega dela (ne samo z mladimi) za podporo pri programu nastanitve v stanovanju, namenjenemu samo mladim. Delo predstavlja intenzivno spremljanje in stik z mentorjem ter spodbudo k vključevanju v različne aktivnosti.
Društvo Koper	Popoldanske terenske vsebine Žoga skače FB NewPrevent	Ulično delo izvajajo večkrat tedensko v blokovskem naselju. Osnovni namen je usmerjanje mladih v zdrav življenjski slog, ki izključuje vsakršno uporabo drog. Aktivnosti uličnega dela so raznolike – prostočasne, športne, pogovorne, interaktivne itn., take, ki omogočajo soustvarjanje varnega prostora za kvalitetno preživljanje prostega časa. Ulično delo se lahko nadgradi tudi z vključevanjem mladostnikov v dnevni center.
	Večerke terenske vsebine Netopir	Ulično delo se odvija na stalnih lokacijah nočne zabave mladih (t. i. hauba party) in drugih zbirališčih v večernem in nočnem času. V ospredju je pristop zmanjševanja škode zaradi uživanja psihoaktivnih substanc, predvsem alkohola. Aktivnosti so informiranje o varni zabavi, vnos (športnih) aktivnosti in preverjanje potreb mladih. Ciljna skupina so srednješolci in mlajši odrasli.
Javni zavod Mladi zmaji	Mobilna enota Mladih zmajev FB Mladi zmaji Posavje, Mladi zmaji Golovec	Na treh standardnih lokacijah tedensko izvajajo ulično mladinsko delo, delavnice na različne teme, ki so za mlade pomembne. Ciljna skupina so mladi med 15 in 30 let.
Društvo Limita	Mulce dol z ul'ce https://www.facebook.com/mulcezulce/?ref=br_rs	Ulično delo se izvaja tedensko z namenom vzpostavitve stika s tistimi mladimi, ki imajo razvito rizično vedenje. V različnih situacijah jim nudijo podporo v bolj strukturiranih oblikah psihosocialnega svetovanja (individualno, podporne skupine). Ciljna skupina so mladi, stari med 15 in 21 let, z rizičnim vedenjem (zasvojenosti, motnje hranjenja, samopoškodbeno sli samomorilno vedenje, tesnoba ...).

Tabela 1: Pregled praks uličnega dela z mladimi

Graf 1: Nameni praks uličnega dela z mladimi (N=18)³⁴

Vzorec 1 najpogosteje, v 32 % primerov, izvaja ulično delo z namenom vnosa aktivnosti v okolje, kjer se mladi družijo in kot dopolnitev siceršnjemu dogajanju (npr. športne, kreativne, osebne aktivnosti). Informiranje mladih o programih podpore in mladinski sceni namensko izvaja 19 % anketirancev. 16 % ulično delo izvaja z namenom podpore in svetovanja splošno o težavah, s katerimi se mladi srečujejo, kot tudi specifično o rizičnih in tveganih vedenjih (zasvojenosti, motnje hranjenja, samopoškodbeno vedenje itn.) in depriviligiranostih (npr. brezdomstvo). Manj pogosto, v 10 %, je namen uličnega dela ozaveščanje (odgovoren odnos do okolja, potrošništvo, lokalno okolje, javne površine). Prav tako v 10 % se ulično delo namensko izvaja zaradi vzpostavljanja stika z mladimi (okolica šol, fakultet, mladinskih centrov, avtobusna postaja itn.). Najmanj se projekti in programi uličnega dela namensko izvajajo za zmanjševanje škode, tj. v dveh primerih, in najmanj, po en primer, za usmerjanje in vzgajanje.

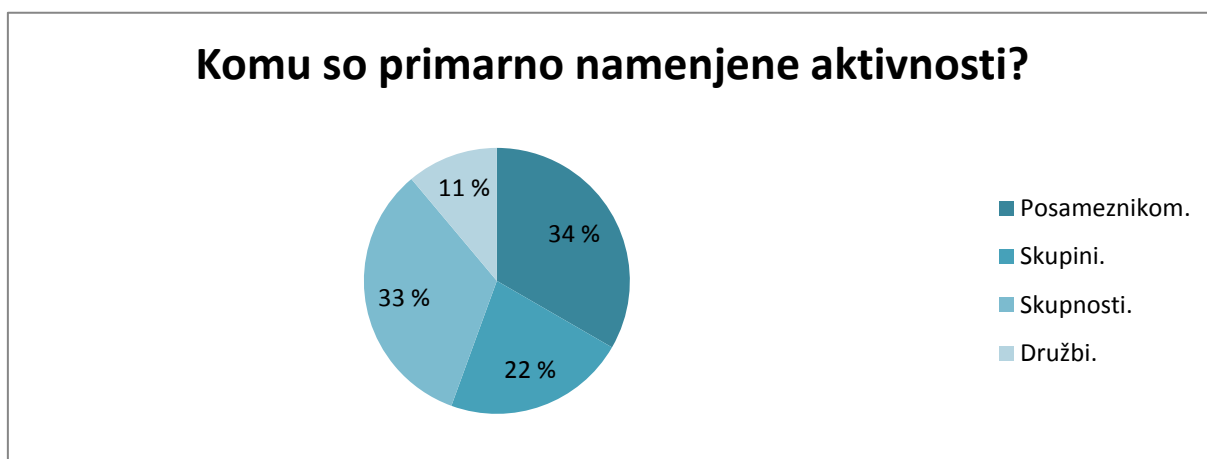

Graf 2: Prakse uličnega dela glede na odnos do primarne organizacije (N=18)

³⁴ Vprašanje je bilo odprtega tipa, posledično je bilo več možnih odgovorov. Pridobljene podatke sem kodirala in nato izračunala frekvenco posamezne kategorije.

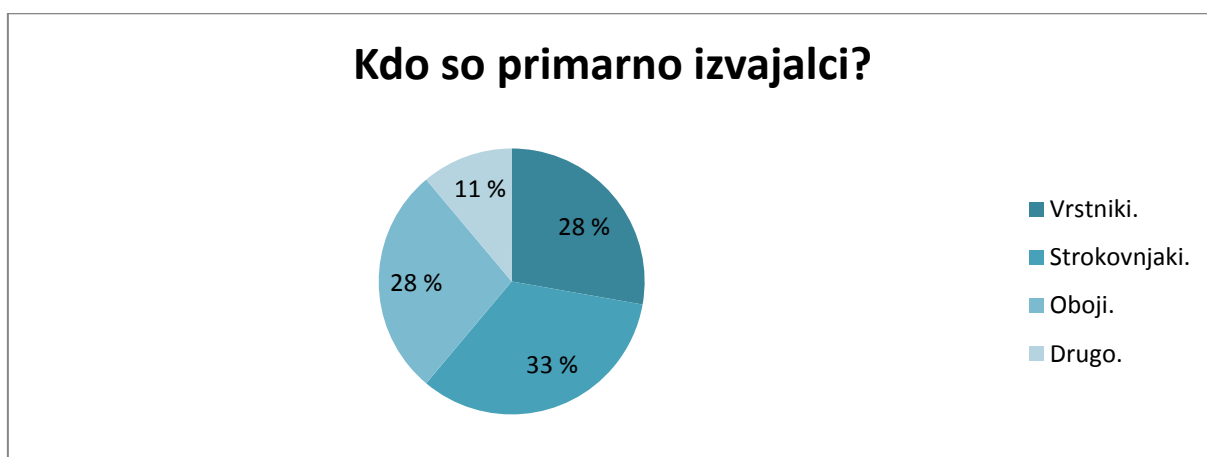
Na podlagi rezultatov vzorca 1 se največ praks uličnega dela, tj. 2/3 oziroma dvanajst projektov ali programov, izvaja kot *outreach* obliko, slaba tretjina oziroma pet projektov ali programov izvaja detaširano ulično delo in v enem primeru gre za mobilno ulično delo.

Podatek, da se v 2/3 izvaja *outreach* ulično delo, je lahko izhodišče za nadaljnji razmislek. Glede na dane podatke lahko predpostavim dve možnosti – ulično delo izvajajo organizacije z namenom animacije mladih, da se vključujejo v institucionalne aktivnosti, ali se z uličnim delom izvaja aktivnosti na javnih površinah, ki odgovarjajo na potrebe mladih z dolgoročnim ciljem vključevanja tudi v aktivnosti, ki jih izvajajo za štirimi stenami.

Graf 3: Primarna usmerjenost praks uličnega dela z mladimi (N=18)

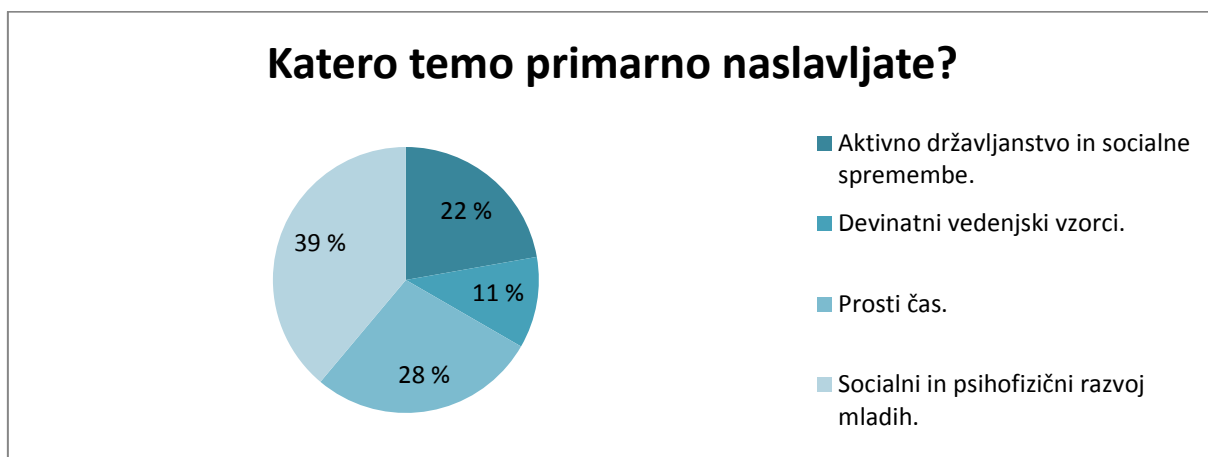
Vzorec 1 v enaki zastopanosti aktivnosti primarno namenja posameznikom in skupnosti, tj. 33,5 % oziroma šest projektov ali programov. Štirje projekti ali programi uličnega dela so primarno namenjeni skupinam mladih in dva projekta ali programa družbenim spremembam, ki pomembno vplivajo na položaj mladih.

Graf 4: Primarni izvajalci uličnega dela z mladimi (N=18)

Rezultati vzorca 1 glede izvajalcev praks uličnega dela so sledeči. Najpogosteje, to je 33 % oziroma šest projektov ali programov, primarno izvajajo strokovnjaki, v petih primerih ulično

delo izvajajo vrstniki, prav tako gre v petih primerih za kombinacijo strokovnjakov z vrstniškim pristopom in dva projekta ali programa, kjer aktivnosti izvajajo drugi (študentje, mladinski ulični delavci).

Graf 5: Primarne tematike praks uličnega dela z mladimi (N=18)

Druge teme, ki se jih naslavlja z uličnim delom	(f)	%
Aktivno državljanstvo in socialne spremembe	7	19
Deviantni vedenjski vzorci	3	8
Izobraževanje in zaposlovanje	5	14
Prosti čas	10	28
Socialni in psihofizični razvoj mladih	9	25
Zdravstvena oskrba	2	6

Tabela 2: Druge teme praks uličnega dela z mladimi (N=18)

Iz grafa 6 je razvidno, da vzorec 1 v najvišjem odstotku, 39 %, naslavlja temo socialnega in psihofizičnega razvoja mladih. Sledi prosti čas, ki ga naslavlja 28 %, aktivno državljanstvo in socialne spremembe³⁵ 22 % in deviantni vedenjski vzorci 11 %. Kot sekundarne, terciarne itn. teme vzorec 1 v 28 % naslavlja prosti čas, 25 % socialni in psihofizični razvoj³⁶, 19 % aktivno državljanstvo in socialne spremembe, 14 % izobraževanje in zaposlovanje, 8 % deviantne vedenjske vzorce in 6 % zdravstveno oskrbo.

Izmed rezultatov lahko izpostavim, da področji izobraževanje in zaposlovanje ter zdravstvena oskrba nista med primarnimi temami in imata tudi kot drugotno naslovljene teme nizko zastopanost. Nizek delež naslavljanja zdravstvene oskrbe lahko povežem s tem, da

³⁵ Odgovor vzorca 1 »Odgovorna raba javnih površin« sem uvrstila v kategorijo aktivnega državljanstva in socialnih sprememb, saj se nanaša na odnos mladih in lokalne skupnosti do javnih površin, skupnega dobrega.

³⁶ Odgovore vzorca 1 »Šport, kultura in cirkuška pedagogika« smo umestili v kategorijo socialni in psihofizični razvoj, kajti šport posega tako na področje fizičnega (kondicija, motorične spretnosti ...), kot socialnega (spoštovanje pravil, fair play ...), kultura predstavlja kreativne delavnice, preko katerih mladi razvijajo svoje talente, in cirkuška pedagogika, katere namen je urjenje motoričnih spretnosti in krepitev socialnih veščin.

organizacije, ki delujejo na tem področju, niso odgovorile na anketni vprašalnik (npr. DrogArt, Društvo študentov medicine Slovenije) ali pa svojega dela ne zaznavajo kot uličnega dela z mladimi (npr. Legibitra, ki je odgovorila preko e-sporočila, da ne izvajajo tovrstnega pristopa). Naslavljanje teme izobraževanja in zaposlovanja v nizkem procentu pa je lahko opozorilo izvajalcem na spregledano področje uličnega dela. Predvsem v luči vedno večjih stisk mladih zaradi formalnega sistema izobraževanja (osipništvo, podaljševanje terciarnega izobraževanja, fiktivni vpisi ...) in težav, vezanih na trg dela (prekarno delo, prva zaposlitev, dolgotrajna brezposelnost ...).

Rezultati kažejo, da organizacije *vzorca 1* najpogosteje izvajajo *outreach* ulično delo z namenom vnosa aktivnosti v prostor, kjer se mladi družijo, in so v enakem deležu namenjene posameznikom ter skupnosti. Aktivnosti večinoma naslavlja socialni in psihofizični razvoj mladih, največkrat pa jih izvajajo strokovnjaki.

3. 5 Rezultati in interpretacija kvantitativne raziskave

V kvantitativnem delu raziskave sem na *vzorcu 2* preverjala, kaj so po njihovem mnenju značilnosti uličnega dela v Sloveniji, kje prihaja do razlik v praksah in v čem prepoznavajo prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti uličnega dela v primerjavi z drugimi oblikami dela z mladimi, predvsem institucionalnimi. V nadaljevanju so pogledi sogovornikov o uličnem delu v Sloveniji razdeljeni na tri podpoglavja – značilnosti uličnega dela RV1, razlikovanje praks v Sloveniji RV3 in analiza stanja uličnega dela z mladimi RV4.

3. 5. 1 Značilnosti uličnega dela

V začetku me je zanimalo, kako sogovorniki **definirajo ulično delo**. »*Je samostojna veja, ki sodi v ta krog, če rečemo temu dela z ljudmi, humanistike*«. Ulično delo je vzpostavljanje neformalnega stika in v nadaljevanju neformalna vzgoja, ki se vrši »... *izven nekih institucionalnih zidov, izven nekih zelo togih, ciljno usmerjenih programov ...*«, tam kjer se mladi že zadržujejo ali družijo, »... *je delo s tistimi ljudmi, ki jih dobiš na tistem konkretnem prostoru*«. Pri tem lahko deluje v primarnem ali sekundarnem okolju mladih, vendar je probleme »...*lažje in učinkoviteje naslavljati na primarni ravni*«. Z uličnim delom se dosega tudi bolj ranljive skupine mladih ali pa tiste, ki jih institucije ne zajamejo s svojim delovanjem. S tem pa je vloga uličnega dela tudi kot »...*dopolnitev teh javnih služb*«. Samo delo pa »... *raste od spodaj navzgor*«, ker je osnovano na potrebah mladih. Ulično delo se lahko odvija ali na socialnem ali vzgojno-izobraževalnem področju. Za kvalitetno delo pa je poleg kodeksov družboslovnih disciplin nujen tudi splošen človeški kodeks.

Nameni uličnega dela so specifični glede na posamezne projekte in financerje. Sogovorniki naštejejo sledeče:

- Zmanjševanje škode in nudenje alternativ različnim tveganim vedenjem.
- Informiranje o za mlade pomembnih temah, s tem »... *podaš samo informacije, kje lahko najde informacije, pomoč, za te težave, ki jih ima, ali za kakršno koli stvar*«.
- Odpravljanje vzrokov marginalizacije oziroma »... *iskanje izhoda z ulice za tiste, ki od tam hočejo*«.
- Opolnomočenje mladih, krepitev kompetenc, da postanejo protagonisti v družbi, širijo svoje znanje in izkušnje ter celo sami postanejo ulični delavci.
- Spodbujanje k zdravemu načinu življenja v najširšem smislu.
- Aktivna vpetost mladih v okolje, kjer živijo, in hkrati zagotavljanje pripoznavanja s strani lokalne skupnosti. To pomeni vzpostavljanje dialoga med mladimi in družbo, zagovorništvo njihovih interesov ter potreb na družbeni ravni. »... *Netopirjev zvezek, kjer so notri zapisovali, kaj bi radi imeli, kaj jim manjka v Kopru. In ravno to se mi zdi fino, da preneseš ta glas v skupnost*«.

Med sogovorniki ne prihaja do pomembnih razlik v definiciji uličnega dela. Razhajanja so v pogledih na področje zmanjševanja škode³⁷. Sogovornik z OE Skala je izpostavil, da zmanjševanje škode ter nudenje alternativ ne pomeni ulično delo, ker ne deluje na nivoju preventive ali vzgoje – »*Za moje pojme to ni ulično delo, to ni niti terensko delo. To je zmanjševanje s področja drog, harm reduction, zmanjševanje škode*«. Medtem ko sogovorniki z Zavoda Bob in New Prevent govorijo o področju zmanjševanja škode kot enem izmed možnih področij uličnega dela. Ulično delo nima enoznačnih odgovorov, ni model, ki ga iz knjige implementiramo v prakso, načela dela definirajo kvalitetno ulično delo (Gibaldi in de Boevé, 2008). Zato menim, da ni mogoče enoznačno določiti, ali je ali ni zmanjševanje škode področje uličnega dela. Odvisno od tega, ali upošteva etična načela in smernice uličnega dela ter ali se z aktivnostmi zmanjševanja škode odговori na potrebe ciljne skupine. Prav tako je pomembno zavedanje, da ulično delo ne deluje vedno na področju preventive. Ulični delavci v nekaterih kontekstih predstavljajo podporo mladim pri izbiri alternativnih in manj tveganih vedenj (prav tam). Torej ali se področje zmanjševanja škode umešča v ulično delo, zavisi od konteksta.

Glede na odgovore sogovorcev **osnove uličnega dela** predstavljajo sledeče kategorije: ulica in primarno okolje, odnos in celostno razumevanje, anonimnost, proces dela ter drža izvajalcev.

Pri uličnem delu se je potrebno zavedati specifičnosti prostora, kajti »*ulica se dogaja na ulici, na tistem kosu ulice, ne kjer koli. Na tem stopnišču, pri sosednjem bloku je ni, je druga, ni ta, je neka druga, na sosednjem stopnišču*«. Zato je pomembno, da se ulični delavci socializirajo

³⁷ Ang. »Harm reduction«.

v prostor, kjer delujejo. Sogovornik pove, da »... kot »strokovni delavec v navednicah« pridem k mladostnikom in se moram jaz socializirati in to je obratno«. Ulični delavci sprejmejo pravila, ki veljajo na ulici, in v ta pravila vnašajo vzgojne elemente. Posledično se morajo odpovedati nekaterim varovalnim mehanizmom institucije (pravila, formularji, večje število sodelavcev). Prav tako morajo »stopiti« iz sistema, narediti premik iz izobraževanja v vzgojo in izobraževanje, iz socialnih transferjev v opolnomočenje. Če je možno, naj delo izvajajo v primarnem okolju mladih, na relaciji dom–šola. Pogosto imajo mladi »manj možnosti enega kvalitetnega preživljanja prostega časa, ne ... znotraj svojega bivalnega okolja, ampak so prisiljeni iti nekam drugam, izven svojega čist ožjega okolja. Se mi zdi, da je fajn, da mora biti to nekje na relaciji šola–dom.« Torej je smiselno, da se ulično delo izvaja v depriviligiranih okoljih. Križanič (2009) izpostavi, da se smiselnost izvajanja uličnega dela na določenem območju določi na podlagi analize stanja in potreb.

Pogoj za odnos med izvajalci in mladimi je poštenost in spoštovanje. Nujna je osredotočenost na udeleženca, tako da »... mladostnika, otroka, saj je vseeno, postavljam na temeljno, na prvo, na osnovno mesto«. Osredotočenost v teoriji povezujejo z verjetjem v udeleženca, njihove zmožnosti in vire moči (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007) in krepitevijo slednjih za samostojno in odgovorno življenje (Križanič, 2009). Tako je odnos pristen, enakovreden, kjer velja, da »... na terenu sem samo jaz in na drugi strani je samo uporabnik«. Kvaliteten in zaupen odnos pa je osnova za vse nadaljnje delo. Ulično delo zahteva celostno razumevanje mladih in njihovih vedenj, kar pomeni, da je potrebno iskati vzroke in ne odpravljati simptomov. Kot primer sogovornik navaja obravnavo vandalizma, »... vendar iz enega drugega vidika ga je potrebno pogledati in ga tako razumeti«. To je možno tudi, ker je ulični delavec »... v stiku s ciljno skupino in jo lahko bolje prepozna, ker gre velikokrat za neformalni krog mladih in na ta način bolje pozna njihovo delovanje na splošno, kot če samo deluje s posameznikom znotraj institucije«.

Prav tako mora ulični delavec zagotoviti avtonomnost in možnost izbire ter anonimnost. Prvo pomeni, da se »... udeleženec udeleži mladinskega uličnega dela po svobodni izbiri in ga tudi v bistvu kadarkoli zapusti«. Slednje poleg spoštovanja zakonodaje pomeni tudi, da se ob potrebi po poglobljenem delu ulični delavec in mlad posameznik umakneta od drugih. Kot primer »... kaj se lahko malo pogovoriva, je potegnil enega sodelavca in sta šla vedno na garaže sedeti.«

Delo mora biti kontinuirano, na stalnih lokacijah, s stalnimi izvajalci. Proces dela je osredotočen na potrebe mladih: »To skozi sprašujemo mlade, kaj bi si želeli. Ja, izhajati moramo iz potreb mladih, se mi zdi, da to je vodilo.« To pomeni, da je potrebno vedeti, zakaj se izvaja ulično delo, prav tam, prav takrat in prav s tistimi mladimi, sogovornica doda »neko

rdečo nit moraš imeti, zraven pa biti zelo odprt za vse ostale vsebine«. Pri uličnem delu je pomembno spremljanje mladih od začetka do konca, »... *biti njegov spremljevalec, od začetka do zaključka, ves čas*«.

Sogovorniki izpostavijo tudi odprto držo izvajalcev, ne samo za mlade, za vse neposredne in posredne deležnike (stanovalce, mimoidoče, lokalno skupnost itn.), pa tudi naslavljanje sistemov (družina, šola, vrstniki, mediji), ki pomembno vplivajo na življenje mladih. S tem se zagotovi vpetost v okolje, ki je ključna za kvaliteto dela. Pomembna vloga uličnega delavca je vzpostavljanje dialoga med mladimi in lokalno skupnostjo ter institucijami, s tem pa povečevanje možnosti za vključenost mladih v družbo. Tako ulični delavci zavzamejo, kot pravi sogovornica, vlogo mediatorja.

Pri izpostavljenih osnovah dela primanjkuje osredotočenost na zagotavljanje najvišje stopnje participacije (Križanič, 2009) in usmerjenost k mreženju sistemov podpore posameznika (Giraldi in de Boevé, 2008). Sogovorniki so dali poudarek bolj na potrebe mladih, kako jih upoštevati in na njih z delom odgovarjati, kot pa na sam proces dela in vlogo udeleženca v tem. Ker vseeno predpostavljajo enakovreden odnos pri delu, sklepam, da v praksi udeleženec aktivno participira v procesu. Glede mreženja pa lahko predpostavim, da ga ne poimenujejo kot mreženje, ampak kot delo v skupnosti, naslavljanje za mlade pomembnih deležnikov, odločevalcev in podobno.

Ulično delo je interdisciplinaren pristop. »*Ni zadostno zdravstveno znanje, ni zadosti znanje socialnega varstva, ampak moraš imeti zelo širok spekter znanj*«, če je možnost timski pristop. Ulični delavec mora biti »*ustrezno usposobljen, da sploh zna reagirati v situaciji oziroma delovati*«. Ob tem se mi poraja vprašanje, kaj je ustrezna usposobljenost, glede na to, da v Sloveniji ni poenotenih standardov, poklicne klasifikacije itn. Sogovornica izpostavi podobno: »*Kaj so strokovnjaki za ulično delo v Sloveniji. Pač odvisno od posamezne discipline. V bistvu to ni nek poklic, to je neko delovno področje*«. Zato je pomembno, da so jasno definirane **kompetence** uličnih delavcev, da lahko svoje delo izvajajo kvalitetno. Sogovorniki to opredelijo kot širok spekter znanj in veščin. Kot osnove iz družboslovnih disciplin (psihologija, socialna pedagogika, pedagogika, andragogika, socialno delo) in hkrati kot »*dobro poznavanje ciljne skupine, torej mladih. Se pravi v neki meri poznavanje razvojne psihologije oziroma kaj to obdobje mladosti pomeni*« ter tudi kot poznavanje lokacije. Poleg tega ulični delavec potrebuje veščine aktivnega poslušanja, v rešitev usmerjenega pristopa in svetovalnega procesa. Kot osebe pa morajo biti čustveno stabilni, optimistični in poskrbeti za lastno psihofizično higieno. Zaradi narave dela pa je nujno, da so fleksibilni. Pri navedenih kompetencah je pomembno tudi zavedanje, da »*je pa to delo, ki se nenehno moreš učiti, to je definitivno*«.

Pri kompetencah uličnih delavcev dajejo sogovorniki v ospredje znanja in veščine, vezane na zaupanje in odnos, tiste, ki so nujne pri neposrednem delu z udeleženci in ne toliko vseh ostalih administrativnih znanj in veščin, podobno kot Hren (1996).

Zanimalo me je tudi, kako ulično delo poteka, katere **faze uličnega dela** se pojavljajo v praksi. Sogovornik z OE Skala najprej opozori na odstopanje praktičnih in teoretičnih faz: »*Teoretične ali praktične?*« V razumevanju faz dela pa prihaja do nekaterih razlik med sogovorniki. Sogovornica z Zavoda Bob predpostavi štiri faze – prva je spoznavanje konteksta dela, druga načrtovanje, sledi osrednja in zaključna faza. Medtem ko sogovornik z OE Skala in sogovornika z New Preventa prepoznavajo tri faze – prvo, ki predstavlja vstopanje v okolje, vzpostavljanje stikov in gradnjo odnosa, osrednjo in zaključno fazo. Do odstopanja v razumevanju prihaja v prvi in drugi fazi dela, kjer na podlagi podrobne analize sklepam, da sogovornica z Zavoda Bob govori o celotnem procesu uličnega dela, medtem ko ostali zgolj o fazah samega izvajanja. Ker sogovornica z Zavoda Bob v osrednji fazi opiše tudi vzpostavljanje stika in interakcijo, kar pri ostalih predstavlja prvo fazo, lahko oba pogleda združim sledeče. V prvi gre za spoznavanje okolja in konteksta dela (značilnosti kraja, pomembna dogajanja, struktura prebivalstva, infrastruktura) in prvo interakcijo s ciljno skupino. Sledi druga faza, ki jo sogovornica z Zavoda Bob opredeli kot »... *faza v bistvu, načrtovanja aktivnosti, glede na podatke, ki jih je pridobil*«. Sledi tretja faza, vzpostavljanje stika, interakcije in vzpostavljanje odnosa, pogovori z mladimi o trenutnem stanju in njihovih potrebah. Četrta in osrednja faza je osnovana na potrebah udeležencev in ima različne namene, nivoje delovanja in posledično aktivnosti. Delo pa se konča s fazo odhoda, ki ima različne rezultate. Po mnenju sogovornice z Zavoda Bob je pomembno izvesti tudi evalvacijo z udeleženci in izvajalci, glede na katero lahko sledi nov cikel dela.

Kot je že izpostavil sogovornik z OE Skala, prihaja do odstopanja med teorijo in prakso glede faz dela. V teoriji (M. Erjavec, 1997, str. 3; Giraldi in de Boevé, 2008, str. 31–40; Graeme, 2010; V. Grebenc, 2009, str. 75–82; V. Rogers, 2011, str. 13; »Street Based Youth Work Policy & Guidelines«, 2011, str. 8) se na podlagi opazovanja in spoznavanja konteksta definira obliko uličnega dela, ki je najbolj primerna (prva faza). Nato sledita fazi vzpostavljanja stikov in posvetovanja (druga faza) ter utrjevanja odnosov (tretja faza). Sledi faza načrtovanja (četrta faza), faza izvajanja, razvijanja dela in spremljanja (peta faza) ter faza ovrednotenja in ločevanja (šesta faza). Do odstopanja pride v prvi fazi, kajti teorija predpostavi, da se na podlagi konteksta definira oblika uličnega dela in glavni cilji, medtem ko sogovorniki tega ne omenijo. Tudi druga in tretja faza, ki ju predpostavi teorija, sta glede na pridobljene podatke v praksi združeni. To lahko razumem, kot da v praksi vzpostavljanje stika poteka sočasno s krepitvijo odnosa in je zato težko ločiti ti dve fazi. Razlika je tudi v umeščenosti faze načrtovanja, ki se v praksi izvede kot druga faza, medtem ko je v teoriji

umeščena neposredno pred osrednjo fazo. In zadnje razlikovanje, sogovorniki ne omenjajo monitoringa oziroma stalnega spremljanja doseganja ciljev v osrednji fazi. Slednje je lahko opozorilo za izvajalce, kajti menim, da je monitoring nujen za kvalitetno ulično delo.

3. 5. 2 Razlikovanje praks uličnega dela

V teoretičnih prispevkih avtorji definirajo razlike v izvajanju uličnega dela glede na odnos do primarne institucije (*outreach*, detaširano in mobilno ulično delo) («Detached and outreach youth work», b. d., V. Rogers, 2011; »Street-Based Youth Work«, b. d.), ciljno usmerjenost dela (na posameznike, skupine, skupnost ali družbo) (de Boevé in Toussaint, 2012; Giraldi in de Boevé, 2008; Gosseries in de Boevé, 200; V. Grebnc, 2009; Križanič, 2009; V. Milošević Arnold, 2009; Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007; Rhodes, 1996; Rhodes in Stimson, 1996), izvajalce (strokovnjaki ali vrstniki/prostovoljci) (Mikkonen, Kauppinen, Huovinen, Aalto, 2007; Rhodes, 1996) in glavne teme, ki jih ulično delo naslavlja (socialni in psihofizični razvoj, zdravstvena oskrba, deviantni vedenjski vzorci, izobraževanje in zaposlovanje, prosti čas in aktivno državljanstvo ter socialne spremembe) (Crimmens idr., 2004; Devlin in Gunning, 2009; Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, 2010). V empiričnem delu sem preverjala, ali so po mnenju sogovornikov naštetá razlikovanja med praksami relevantna za slovenski prostor, ali primanjkuje kakšna kategorija pri posamezni klasifikaciji, in ali v Sloveniji prihaja še do kakšnih razlik.

Sogovornica z New Preventa najprej ni prepoznavala razlik med praksami glede na **odnos do primarne institucije**, ko pa je njen sodelavec izpostavil nekaj primerov, se je strinjala, da prihaja do razlik. Kljub temu, da so vsi prepoznali razlike v oblikah, torej med *outreach*, detašitanim in mobilnim uličnim delom, so sogovorniki z New Preventa in OE Skale izpostavili, da se vse tri oblike pogosto prepletajo. Sogovornica z Zavoda Bob pa meni, da se največkrat v praksi pojavlja *outreach* ulično delo, manjkrat pa detašitano in mobilno.

V **ciljni usmerjenosti prakse** vsi prepoznavajo razlike. Hkrati dodajajo, da se pogosto naslavlja več nivojev, lahko tudi vse štiri. Sogovornik z OE Skala meni, da je večina praks usmerjenih v posameznike ali skupine.

Vsi sogovorniki prepoznavajo, da prihaja do razlik na **nivoju izvajalcev**. Hkrati opozorijo na možnosti vmesnih poti, torej da so izvajalci hkrati strokovnjaki in vrstniki. Sogovornica z New Preventa izpostavi, da je pristop strokovnjakov bolj primeren za delovanje v skupnosti, medtem ko je vrstniški pristop bolj primeren za delo na nočnih lokacijah, naslavljanje tveganih vedenj in delo s srednješolsko populacijo. Sogovornica z Zavoda Bob pove, da primanjkuje kategorija, ki bi zajemala tiste, ki niso strokovnjaki, niti niso vrstniki. Hkrati preizpraša kategorijo dela strokovnjakov, saj so to ali »samooklicani« strokovnjaki, ali pa

strokovnjaki družboslovnih smeri, ki izvajajo ulično delo. K temu lahko dodam mnenje sogovornika z OE Skala, da prihaja do razlik tudi v tem ali je pristop individualen in karizmatičen ali skupinski in skupnostni. Pri individualiziranem pristopu so nosilci uličnega dela posamezniki (kot primer izpostavi delo Don Pierina), medtem ko pri skupinskem pristopu ulični delavci izvajajo aktivnosti po metodologiji združenja ali organizacije. Prednost slednjega prepoznava v manjši verjetnosti za prenehanje izvajanja, če se posamezni ulični delavci umaknejo.

Sogovorniki se strinjajo, da v slovenskem kontekstu prihaja do razlikovanja praks uličnega dela z mladimi glede na **tematiko**, ki se jo z aktivnostmi naslavlja. Menijo, da se razlike pojavljajo zaradi dela v različnih okoljih, z različnimi mladimi, ki imajo različne potrebe. Intervjuvanci opozorijo, da pogosto ena praksa pokriva več tematik, tudi če ne primarno, zagotovo sekundarno. Sogovornik z New Preventa izpostavi, da umanjka tematika kulture, ki je za mladinsko sceno v Sloveniji značilna (npr. koncerti, ulična umetnost), sogovornica z Zavoda Bob pa, da umanjka tema javnih površin, razen če je umeščena v temo prostega časa. Menim, da so umetniške dejavnosti v kontekstu uličnega dela pogosto uporabljene kot metoda (npr. z metodo risanja udeleženci izražajo svoje počutje, pisanje pesmi o družbeni problematiki) ali kot aktivnost (npr. kulturni projekt z mladimi). Tematika kulture lahko spada tudi v področje »dostop mladih do kulturnih dobrin in spodbujanje ustvarjalnosti ter inovativnosti mladih« (Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, 2010, čl. 4), vendar menim, da ne gre toliko za koncerte in ulično umetnost, kot za spodbujanje kreativnosti pri mladih, kulturnega udejstvovanja in podobno. Podobno je s tematiko javnih površin, kjer menim, da ni možno enoznačno odgovoriti, kam se umešča. Lahko gre za tematiko prostega časa – javne površine kot prostor preživljanja prostega časa mladih –, ali pa za tematiko aktivnega državljanstva in socialnih sprememb – javne površine kot prostor družbenih sprememb itd.

Tako sogovornik z OE Skala kot sogovornica z Zavoda Bob izpostavljata, da prihaja do razlik tudi pri **področju delovanja**, ali gre za bolj socialno ali bolj vzgojno področje. Sogovornica pravi, da prihaja tudi do razlik glede na temeljno disciplino, vendar s podrobno analizo lahko discipline umestim na ali socialno ali vzgojno področje. Prvo zajema širjenje socialnih omrežji, socialni kontekst in socialno depriviligiranost, drugo področje pa osebno napredovanje oziroma kot pravi sogovornica vzgojno področje »... *stremi na nek transferen, pozitiven odnos med mladinskim uličnim delavcem in mladim. In stremi k temu, da iz samega mladega izvabi najboljše. Oziroma mu pomaga ... ga podpira, da razvije, da maksimalno razvija svoje potencialne*«. V teoriji je za ulično delo značilno izvajanje vzgojno izobraževalnih in socialno integrativnih aktivnost – na vzgojno izobraževalnem področju gre za procese

neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja, na socialnem področju pa za naslavljanje socialnega izključevanja, skrb za socialno blaginjo in enakopravne pogoje v družbi (Giraldi in de Boevé, 2008). Teorija področji delovanja opisuje kot prepletajoči se, po mnenju sogovornikov pa v slovenskem kontekstu prihaja do pomembnih razlik.

Glede na mnenje *vzorca 2* so v teoriji postavljene klasifikacije relevantne za slovenski kontekst uličnega dela z mladimi. Izpostavijo, da je potrebno upoštevati majhnost slovenskega prostora, zaradi česar prihaja do prepletanja različnih oblik in načinov uličnega dela. Sogovorniki izpostavijo tudi pomanjkanje določenih kategorij – kadar gre za klasificiranje glede na tematiko, se pojavljajo prakse, ki naslavlja tematiko kulture med mladimi in tematiko javnih površin, kadar gre za razlikovanje glede na ulične delavce, so to lahko posamezniki, ki niso niti strokovnjaki niti vrstniki ali pa gre za razlikovanje med individualnim ali skupinskim pristopom. Prav tako dva sogovornika opozorita na razlikovanje med socialnim in vzgojnim področjem uličnega dela. Sogovornica z Zavoda Bob pa izrazi pomisleke o relevantnosti zgolj ene klasifikacije: *»Mislim, zelo težko se mi zdi, da bi ena klasifikacija uspela razrešiti res to pestro, interdisciplinarno področje.«*

3. 5. 3 Analiza stanja uličnega dela

Analizo trenutnega stanja uličnega dela sem osnovala kot PSPN³⁸ matriko. Prvi dve dimenziji – prednosti in slabosti – se nanašata na notranje dejavnike, na katere je možno vplivati, jih spremeniti in razviti. Drugi dve – priložnosti in nevarnosti – pa se navezujeta na zunanje dejavnike, na katere izvajalci uličnega dela nimajo direktnega vpliva, nanje se lahko zgolj prilagodijo. Prednosti in priložnosti iščejo pozitivne vidike, medtem ko slabosti in nevarnosti negativne. (Data, d. o. o., 2013) Podatke o analizi stanja uličnega dela v primerjavi z ostalimi pristopi dela z mladimi sem zbirala tako na *vzorcu 1* in *vzorcu 2*. V nadaljevanju najprej predstavim odgovore *vzorca 2*, ki jih dopolnim z odgovori *vzorca 1*.

Intervjuvanci **prednosti uličnega dela z mladimi** prepoznavajo v drugačnosti pristopa, ki je izrazito osredotočen na udeležence, se izvaja v njihovem življenjskem okolju in jim je s tem lokacijsko, časovno ter z vidika občutka varnosti bližji. Odnos med uličnimi delavci in mladimi je drugačen, neformalen, bolj življenjski, pri čemer je ulični delavec mladim *»spremljevalec, od začetka do zaključka, ves čas«*. Prednost je tudi v akcijski naravnosti, medtem ko *»... v centrih čakajo, da nekdo pride k njim, morda kakšen letak razpošljejo, da informirajo, da obstajajo. Mi tukaj pridemo v okolje, kjer živijo, blizu njim«*. Ker je to okolje, ki je cilji skupini poznano, je *»manj ogrožajoče za mladostnike«*. V primeru stisk, težav ali odklonskih vedenj se jih naslavlja tam in takrat. *»Velikokrat naslavlja dejanja, ki se v tistem trenutku odvijajo. Torej se pogovarja v situaciji, ki je, ki je ... in ne napram z institucijo, ki se velikokrat*

³⁸ Akronim za prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.

v bistvu pogovarja o stvareh, ki so bile, ali pa, ki bi lahko bile.» Hkrati so aktivnosti bolj dostopne mladim, kot pravi sogovornica ulično delo »*ne pogojuje, da bi udeleženec moral imeti nekako zagotovljen transport, da pride in se udeleži aktivnosti. Ker se spet odvija tam, kjer udeleženci že so in jim je prostor dostopen. In je tudi časovno ustrezen*«. Prednost uličnega dela prepoznavajo tudi v vključevanju tistih mladih, ki jih sicer institucije ne dosegajo, »... *ne samo dopolnitev, ampak v določenih fazah celo nadomestimo to institucionalno delo. Ker nekateri do centra*³⁹ *sploh ne pridejo*«. Ker se delo odvija na javnih površinah, kot prednost navajajo možnost izbire posameznika za vključevanje, saj »... *se udeleženec udeleži mladinskega uličnega dela po svobodni izbiri in ga tudi v bistvu kadarkoli zapusti. Se lahko kadarkoli odstrani, ker spet ne poteka znotraj institucionalnim okvirov in ni v tem smislu toliko rigidno*«, kot tudi da »... *delo na ulici zagotavlja odprtost aktivnosti za ostale, ki še niso vključeni. In se v bistvu mogoče lahko pridružijo ravno s tem, ko vidijo ostale*«. Na nivoju financ pa je prednost, da »... *ulično delo lahko vidimo kot neko dosti poceni obliko kvalitetnega dela z mladimi*«, ker ni stroškov, vezanih na prostor.

Anketiranci vzorca 1 poleg že navedenega dodajo celostni pogled na udeleženca in usmerjenost na potrebe, stik z aktualno mladinsko sceno v lokalnem okolju, saj gre za »*osebno spoznavanje z mladimi in otroki, spoznavanje njihovih potreb, navad in pričakovanj*«. Kot prednost pa prepoznajo tudi povezavo med mladim, njihovimi potrebami in interesi ter institucijami, ki bi lahko na njih odgovorile.

Slabosti uličnega dela intervjuvanci prepoznavajo v veliki izpostavljenosti uličnih delavcev in s tem manjši varnosti pri delu: »*Slabosti so ... z vidika izvajalca mu ulica predstavlja manjšo varnost pri delu. Lahko pride do različnih dogodkov, ki otežijo, prekinejo, ustavijo delo, izvajanje.*« Slabost uličnega dela opredelijo tudi kot nepredvidljivost. To pomeni, »*da se lahko izvajalec kdaj znajde v situaciji ... v bistvu nepredvidljivi situaciji, ki se je zgodila neodvisno od njega in se ne počuti suverenega in tudi nima neke varnosti, ki bi mu jo institucija zagotavljala*«, kot tudi vezano na kontinuiranost dela, ker »*udeleženec, kot sem že prej rekla, torej ni zavezan, da se udeležuje aktivnosti uličnega dela in kot tega lahko izvajalec ... Mislim ne more biti nikoli gotovo, ali se ga bo tudi naslednjič udeležil. In potem je sama procesnost v delu prekinjena na točki, ki si je ne bi želel*«. Slabost opredelijo tudi kot dolgo trajanje faze, ko ulični delavec vstopa v novo okolje, in proces vzpostavljanja pravil, kajti »*spoštovanje pravil z vidika udeleženca si mora izvajalec v bistvu zagotoviti s primernostjo, ustreznostjo svojega dela. In niso samoumevna, tako kot v instituciji*«. Izpostavijo pa tudi slabo povezanost med posameznim izvajalci na nacionalnem nivoju,

³⁹ Center se nanaša na delo v instituciji, npr. mladinski ali dnevni center, center za socialno delo.

zaradi česar se prakse močno razlikujejo, pride pa lahko tudi do »boja« za finance in druge vire med posameznimi izvajalci, organizacijami.

Zapisane slabosti lahko dopolnim s pogledi anketirancev v vzorcu 1. Nekateri so zapisali, da ne prepoznavajo slabosti v uličnem delu, drugi so predvsem izpostavili slabosti, vezane na ne-institucionalni prostor npr. vpliv vremena, pomanjkanje materialov, odsotnost elektrike, prepuščenost samemu sebi. Izpostavili so tudi pomanjkanje kompetentnih izvajalcev in premalo organizacij, ki bi izvajale ulično delo. V enem primeru pa je kot slabost prepoznana tudi kratkotrajnost stika med uličnim delavcem in mladim⁴⁰.

Intervjuvanci **priložnosti uličnega dela** prepoznavajo v prenosu dobrih praks znotraj slovenskega prostora, večji prepoznavnosti in večji uporabi danosti v okolju. Slednje velja, ker ulično delo *»lahko izrablja danosti, ki jih okolje nudi, in v bistvu s tem preseže same prakse, ki bi se zgodile znotraj institucije«*.

Anketiranci vzorca 1 navedejo tudi druge priložnosti. Priložnost prepoznavajo v sodobnih trendih, povezanih z mladimi. *»Naša opažanja in izsledki zadnje raziskave kažejo na to, da precej mladih preživlja prosti čas na javnih površinah, kar odpira možnost dela z mladimi izven institucij. Danes družina in šolsko okolje kot dva pomembna podporna stebra, včasih iz različnih razlogov, ne nudita vse ustrezne in pravočasne podpore mladostnikom, zato je to priložnost za ulično delo z mladimi, kot ustvarjanje dodatnega podpornega okolja.«* Torej je ulično delo lahko tretji steber v podpori mladim pri odraščanju, kot tudi povezovalni element med mladimi in širšim okoljem zaradi možnosti *»naslavljanja tudi ciljnih skupin, ki sobivajo z mladimi v okolju, in ustvarjanje dialoga med njimi«*. Priložnost vidijo tudi v odzivnosti uličnega dela na potrebe, saj *»imaš možnost, da se hitro odzoveš na željo/potrebo npr. skupen projekt, akcijo«*. Prav tako tudi kot priložnost navajajo trende politike, financerjev in odločevalcev, saj se *»vedno več denarja [...] namenja mladim, kvalitetnemu preživljanju prostega časa, njihovemu neformalnemu izobraževanju«*, kar je lahko izhodišče za nadaljnji razvoj uličnega dela in priložnost za umeščanje uličnega dela v strateške dokumente. Kot možnost povezovanja pa je naveden tudi primer multidisciplinarnih timov, ki obravnavajo mlade kot celostne osebe in ponudijo različne aktivnosti ter priložnosti.

Nevarnosti ulični delavci vzorca 2 opredelijo kot nepredvidljivost procesa dela, slab sistem financiranja, zakonske pomanjkljivosti in trenutno neutemeljenost uličnega dela z mladimi v Sloveniji. Nepredvidljivost uličnega dela prepoznavajo v odstopanjih med načrtovanim in izvedenim, med cilji in rezultati, ki jih dosegajo. Kot nevarnost opredelijo tudi pomanjkanje

⁴⁰ Slabost so navedli iz organizacije, kjer ulično delo izvajajo na različnih lokacijah v obliki posvetovanj z mladimi. Vzrok za kratkotrajni stik lahko pripišem ne-kontinuiranemu izvajanju aktivnosti na stalni lokaciji.

sistemskih in kontinuiranih sredstev, ki bi omogočala kvalitetno delo. Sogovornik izpostavi: »Na žalost nas tudi tukaj birokracija sili stran, ne bom rekel kvalitete, ampak od domišljenega celostnega pristopa, tudi nepogojenega samo, tudi podprtega.« Torej zaradi projektnih in nesistemskih financ ni možno temeljito načrtovanje in utemeljevanje pristopov pred začetkom izvajanja. Normativi, ki jih je potrebno dosegati, pa niso v skladu s specifikom dela, financerji zahtevajo potrdila, ki niso v skladu s pogoji dela: »Tudi normativi, ki jih moramo dosegati, da dobimo opravičeno eno plačo, so nenormalni.« »Dobiti kontinuirane uporabnike v takem obsegu, ki ga predpisuje Ministrstvo za delo [...] jaz tega enostavno nisem znala [...]. Tudi evidence ni mogoče voditi. Kako bomo vprašali te otroke, ime, priimek, ura prihoda, ura odhoda, ne vem kaj vse.« Posamezne organizacije, programi in projekti so financirani iz različnih virov⁴¹ (sektor sociale, zdravja in mladine), ki imajo različne pogoje, smernice in zahteve, posledično pa lahko pride do velikega razkoraka med posameznimi praksami⁴². Ovire zaznavajo tudi v zakonskih omejitvah, in sicer na dveh nivojih – nekatere zakonske podlage omejujejo izvajanje aktivnost (npr. soglasja staršev za mladoletne osebe, omejena raba javnih površin), hkrati pa se nekateri zakoni, ki bi lahko predstavljali podporo pri izvajanju uličnega dela, ne izvršujejo dosledno (npr. Zakon o omejevanju porabe alkohola). Kot peročo nevarnost izpostavijo neprepoznavnost uličnega dela, nepovezanost izvajalcev in neutemeljenost pristopov, kjer sogovornik opozori na potencialno nevarnost, da »ni možno ali ni smiselno delati teh primerjav« uličnega dela v Sloveniji s tujino. Na nivoju družbene ureditve pa sogovornik pove, da »družben sistem zahoda, kakršen je, bo ne kot stranski produkt ampak kot glavni produkt, zato da obstaja, potreboval večjo in večjo obrobje, večjo in večjo margino«. Torej je nevarnost v vedno bolj številni skupini obrobni mladih, katerih interesov, potreb in stisk ulično delo ne bo moralo več naslavljanjati, ne bo imelo dovoljshih kapacitet, da bi jih uspešno naslavljaljo.

Anketiranci vzorca 1 izpostavijo še nevarnost za ulično delo v trendih politike, financerjev in odločevalcev. Pri tem je en vidik »upad trenda priljubljenosti terenskega dela med financerji.«, drug pa ideološka prepričanja, kar anketiranec zapiše sledeče: »Preveč gledamo pri vsem sistemu, kaj kdo je in ne kaj dela in kako dela. Dokler bo tako, lahko pišemo doktorate in temu podobne študije. Spremenilo pa se ne bo na boljše, ker itak si ti to in 'ne moreš' delati dobro. Vsak zakon, ki se napiše, pa se napiše točno določeno za koga.«

⁴¹ Nacionalno prihaja do razlik med Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Ministrstvom za zdravje, lokalno pa navajajo razlikovanje med Uradom za mladino in preprečevanje zasvojenosti Mestne občine Ljubljana.

⁴² Slednje je lahko tudi prednost, kot izpostavi sogovornik z New Preventa, saj imajo širše zastavljen program, kot bi ga imeli sicer. »In mi zdaj, ki smo financirani iz različnih koncev, nam je po eni strani tudi prav prišlo, ker smo potem iz različnih vidikov te programe dopolnjevali in zdaj imamo nekako en malo širši program ...«

Iz rezultatov lahko povzamem, da so prednosti uličnega dela z mladimi prepoznane v istih elementih kot v teoretičnih prispevkih (Križanič, 2009; »Street Based Youth Work Policy & Guidelines«, 2011), tj. v osredotočenosti na mlade, tudi tiste spregledane ali obrobne skupine, in v prostoru, kjer se delo izvaja, tj. »na ulici«. Medtem, ko so v teoriji slabosti prepoznane predvsem v »odsotnosti štirih sten« (Giraldi in de Boevé, 2008; Irving in Whitmore, 2013), anketiranci in intervjuvanci izpostavljajo tudi pomanjkanje virov za delo, otežen proces dela in slabo povezanost izvajalcev, organizacij. Menim, da se teoretični prispevki osredotočajo na slabosti pristopa uličnega dela *per se*, medtem ko se rezultati raziskave nanašajo tudi na aktualno stanje in pozicijo uličnega dela v Sloveniji v širšem (finančnem, političnem, družbenem) kontekstu.

Priložnosti so po mnenju vzorca 1 in 2 v trendih mladosti, na katere lahko ulično delo odgovori, večji uporabi danosti v okolju, prenosu dobrih praks znotraj slovenskega prostora in večji prepoznavnosti uličnega dela. Ponovno prihaja do odstopanja med rezultati raziskave in priložnostmi uličnega dela z mladimi, ki so izpostavljene v teoriji. Odstopanje lahko znova pripišem trenutnemu stanju uličnega dela v Sloveniji. Nevarnosti uličnega dela z mladimi so po mnenju vzorca 1 in 2 podobne kot tiste, predstavljene v teoriji. In sicer nepredvidljivost procesa dela, slab sistem financiranja, aktualni politični trendi, zakonske pomanjkljivosti in trenutna neutemeljenost uličnega dela z mladimi v Sloveniji. Na tem mestu želim izpostaviti priložnost uličnega dela v prihodnosti. Gre za vlogo uličnega dela kot dopolnitve siceršnjih podpornih sistemov v procesu odraščanja mladih, tj. družine in šole. To lahko primerjam z modelom trinožnika avtorja Oldenburga (1997). Model trinožnika kot življenjskega prostora posameznika poleg doma in šole/slужbe prepozna tudi t. i. »tretji prostor«, javne/skupnostne površine. In še več, prav ta pogosto spregledan, »tretji prostor« označi kot nujen element, ki vzpostavi ravnovesje, stabilnost⁴³. Če bi to prenesla na ulično delo, pomeni, da sistema družine in šole/dela nujno potrebujeta tudi tretji element, delo z mladimi na javnih površinah.

⁴³ Simbolika trinožnika, stola s tremi nogami – da je stol stabilen, so potrebne vse tri noge.

3. 6 Ugotovitve in zaključki raziskave

Raziskovanje dela z mladimi na javnih površinah v Sloveniji, tj. uličnega dela z mladimi, predstavi razumevanje značilnosti dela štirih uličnih delavcev s treh organizacij, naredi pregled različnih praks uličnega dela, ki se izvajajo v Sloveniji, na podlagi odgovorov 13 organizacij, ki skupno izvajajo 18 projektov ali programov uličnega dela, zbere mnenja sogovorcev o razlikovanjih, ki se pojavljajo med praksami, in ponudi vpogled v prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti, prepoznane s strani anketirancev in intervjuvancev.

Po mnenju sogovornikov se ulično delo odvija na javnih površinah v življenjskem prostoru mladih, kjer se kontinuirano izvajajo predvsem vzgojno izobraževalne ali socialno integrativne aktivnosti, osnovane na potrebah ciljne skupine. Nameni uličnega dela so različni, lahko gre za zmanjševanje škode, spodbujanje zdravega načina življenja, informiranje, opolnomočenje, spodbujanje aktivne participacije in tudi za naslavljanje marginalizacije, saj ulično delo naslavlja tudi ranljive, spregledane ali obrobne skupine mladih. Za ulično delo je značilna osredotočenost na ciljno skupino in celostno razumevanje mladih, s tem povezano pa spoštovanje avtonomnosti in kvaliteten ter zaupen odnos med uličnimi delavci in udeleženci. Poleg primarne ciljne skupine, mladih, pa ulično delo vključuje druge posameznike in skupine, ki pomembno vplivajo na mlade. Delo poteka v fazah, te so vstopanje v okolje, načrtovanje aktivnosti, vzpostavljanje odnosa, osrednja faza izvedbe in zaključna faza z evalvacijo dela. Iz tega sledi, da morajo imeti ulični delavci različna znanja in veščine, predvsem pa je pomembno, da zmorejo vzpostavljati zaupen odnos in iskreno spoštovati udeležence.

Pri pregledu aktualnih praks uličnega dela z mladimi v Sloveniji v 13 organizacijah, ki izvajajo 18 projektov ali programov uličnega dela, so ugotovitve sledeče. Ulično delo pretežno, tj. v osmih primerih, izvajajo organizacije, ki sicer opravljajo dejavnosti dnevnega ali mladinskega centra. Enajst projektov ali programov uličnega dela se izvaja v osrednjeslovenski regiji, v sedmih primerih pa drugod v Sloveniji. Pretežno gre za kontinuirano ulično delo, saj večino aktivnosti tedensko ali bolj pogosto izvajajo na stalnih lokacijah. Najpogosteje izvajajo *outreach* ulično delo z namenom vnosa raznovrstnih aktivnosti, te večinoma naslavlja socialni in psihofizični razvoj mladih. Aktivnosti so v enakem deležu namenjene posameznikom in skupnosti, največkrat pa jih izvajajo strokovnjaki.

Sogovorniki so navedli, da se prakse uličnega dela v Sloveniji razlikujejo glede na odnos do primarne institucije na *outreach*, detaširano in mobilno ulično delo, vendar da se oblike pogosto med seboj prepletajo. Razlikovanja prepoznavajo tudi v usmerjenosti prakse ali na posameznike ali skupine mladih, skupnost ali družben nivo. Prav tako menijo, da se razlike pojavljajo glede na izvajalce, ali gre za strokovnjake ali vrstnike. Pri tem opozarjajo, da so

ulični delavci v slovenskem kontekstu tudi posamezniki, ki niso strokovnjaki niti vrstniki. Hkrati pa tudi opozorijo, da se na nivoju organizacije razlikuje, ali gre za individualistični model ali skupnostni model uličnega dela. Razhajanje med praksami zaznavajo tudi glede na tematiko, ki jo z uličnim delom naslavlja. Dva sogovornika izpostavita, da prihaja v slovenskem kontekstu uličnega dela tudi do razlik v bolj socialni ali bolj vzgojno-izobraževalni usmerjenosti praks. Sogovorniki večkrat opozorijo, da se različne oblike in načini med seboj prepletajo, ker lahko le tako odgovorijo na raznovrstne potrebe mladih (npr. naslavlja različne tematike).

Izsledki raziskave izpostavljajo mnoge prednosti uličnega dela – osredotočenost na mlade in delo v njihovem življenjskem okolju, spoštovanje avtonomnosti, spremljanje udeleženca, grajenje mostu in delo s tistimi, ki jih institucije ne dosegajo. Slabosti so vezane predvsem na delo izven institucije (visoka izpostavljenost izvajalcev, nepredvidljivost in nekontinuiranost procesa, trajanje vstopa v novo okolje, ovire pri vzpostavljanju pravil) in na nepovezanost med izvajalci ter neuveljavljenost pristopa. Nevarnosti uličnega dela pa so na nivoju izvajanja (odstopanje od pričakovanih rezultatov in prenehanje izvajanja), sistema (pomanjkanje sredstev, zakonske omejitve in neizvajanje ukrepov), pozicije uličnega dela (neprepoznavnost, neutemeljenost, nepoštenost in neprimerljivost Slovenije s tujino) in družbenega sistema (vedno večja socialna izključenost). Priložnosti intervjuvanci in anketiranci prepoznajo v specifikah uličnega dela (hitrejši odziv, boljše izrabljanje danosti, vidnejši učinki, možnost dialoga), v poziciji uličnega dela (povezovanje, dvig kvalitete, uveljavljanje, multidisciplinarni timi) in na sistemskem nivoju (ulično delo kot prioriteto področje, pokrivanje »sivih con«, več praks zaradi nizkih stroškov dela).

4 Zaključek

Z diplomskim delom sem prvotno želela opredeliti ulično delo z mladimi in njegove lastnosti, jasno definirati značilnosti mladih kot ciljne skupine dela in javnega prostora kot prostora, kjer se delo odvija. Poleg izzivov zaradi pomanjkanja slovenske literature o uličnem delu z mladimi sem ob študiju tuje literature spoznala, da je ulično delo izredno pestro in raznoliko področje dela, ki nima enoznačnih definicij. Kljub temu lahko na podlagi teoretičnih prispevkov in izsledkov raziskave sklenem, da je ulično delo oblika dela z mladimi, ki se izvaja na javnih površinah, tam, kjer se mladi sicer zadržujejo ali družijo. Je način dela, ki je izrazito osredotočen na udeležence, spoštuje njihovo avtonomnost, z aktivnostmi pa želi odgovoriti na njihove interese, potrebe ali stiske. Ulično delo se giblje na kontinuumu vzgojno-izobraževalnih in socialno integrativnih aktivnosti. Ciljna skupina so mladi, ki se pri odraščanju srečujejo z različnimi izzivi ali težavami, niso vključeni v institucionalne programe podpore ali pa spadajo pod t. i. ranljive in marginalne skupine mladih in svoj (prosti) čas preživljajo na javnih površinah. Te pa imajo za mlade raznolik pomen, od prostora za preživljanje prostega časa, krepitev socialnih vezi, do prostora, ki omogoča zadovoljevanje psihofizičnih potreb itd. Vlogo uličnega dela v kontekstu javnih površin pa lahko razumem kot tretji podporni steber pri odraščanju mladih oseb, torej poleg družine in šole/dela.

V drugi fazi pa sem hotela narediti pregled uličnega dela v Sloveniji. Kako ga ulični delavci opredeljujejo, kaj so glavne značilnosti, v katerih fazah poteka – z namenom prepoznati razlike, ki se pojavljajo med teoretičnimi opredelitvami in prakso. Zanimale so me prakse uličnega dela, ki se izvajajo v Sloveniji, kje se pojavljajo razlike med praksami in kako posamezniki, ki delujejo na področju uličnega dela, opredeljujejo njegove prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v primerjavi z drugimi pristopi dela z mladimi.

Iz rezultatov raziskave sledi, da pri osnovnih smernicah dela z mladimi na javnih površinah ne prihaja do poglobitvenih odstopanj med teorijo in prakso. To še dodatno velja, če se teoretične prispevke razume kot smernice, saj ulično delo »ni vnaprej determiniran model, ki čaka, da ga izvedemo [...]« (Gibaldi in de Boevé, 2008, str. 27), nasprotno je izrazito odzivna oblika dela, ki je kontekstualno odvisna. Zatorej bodo odstopanja med teorijo in prakso vedno prisotna. A kljub temu anketiranci in intervjuvanci večkrat opozorijo na pomanjkanje utemeljitev in jasnih smernic dela v slovenskem kontekstu, ki bi zagotovile kvalitetno izvajanje.

Na podlagi odgovorov anketirancev iz 13 organizacij, ki skupno izvajajo 18 projektov ali programov uličnega dela, sem spoznala, da prevladujejo prakse *outreach* uličnega dela, katerih namen je podpora socialnemu in psihofizičnemu razvoju mladih z vnosom aktivnosti v

njihovo okolje. Aktivnosti so večinoma namenjene ali mladim posameznikom ali skupnosti, pretežno pa jih izvajajo strokovnjaki. Po mnenju intervjuvancev se prakse uličnega dela razlikujejo glede na odnos do primarne institucije, ciljno usmerjenost in tematike, ki jih naslavljajo ter izvajalce. Izpostavljeno je tudi razlikovanje glede na področje delovanja uličnega dela, ali gre za vzgojno-izobraževalno ali socialno področje, kar v teoriji ni bilo izpostavljeno. Sogovorniki pa izpostavijo, da je za slovenski kontekst značilno prepletanje načinov in oblik uličnega dela.

Iz analize stanja sogovornikov, izvajalcev uličnega dela z mladimi v Sloveniji, lahko predpostavim nekaj glavnih izzivov, ki jih bo potrebno v prihodnosti upoštevati in nasloviti. Prvi izziv je povezovanje izvajalcev uličnega dela, ki je lahko osnova za prenos dobrih praks, nadaljnji razvoj in utemeljevanje⁴⁴ uličnega dela. Temu naj sledijo jasne smernice uličnega dela⁴⁵ in standardi za usposabljanje uličnih delavcev. Izziv je tudi v splošnem in strokovnem uveljavljanju uličnega dela, povezano s tem pa več mehanizmov podpore uličnemu delu (npr. sistemska sredstva, strateška umestitev uličnega dela). Iz drugih rezultatov raziskave pa so lahko izzivi uličnega dela tudi naslavljanje tematik izobraževanja in zaposlovanja ter večje število praks detaširanega in mobilnega uličnega dela.

Za konec pa razmislak o povezavah med socialno pedagogiko in uličnim delom z mladimi. Socialna pedagogika je stroka, ki posebno pozornost namenja ogroženim, ranljivimi in obrobni skupinami («Etični kodeks delavcev na področju socialne pedagogike», 2004; Pedagoška fakulteta, b. d.). Področja delovanja socialne pedagogike so široka, raznolika, od vzgoje in izobraževanja, svetovanja, usmerjanja in korektivnih posegov do socialno-terapevtskega (Peteršič, 2012, str. 15, 16). Osnove dela temeljijo na življenjski usmerjenosti dela, participaciji, opolnomočenju, soustvarjanju, razumevanju vpliva okolja na posameznika in pomembnosti vključenosti posameznika v okolje («Etični kodeks delavcev na področju socialne pedagogike», 2004; Peteršič, 2012). Glede na zapisano menim, da imata ulično delo in socialna pedagogika mnogo skupnega. V teoriji predstavljene osnove uličnega dela z mladimi in značilnosti, ki so jih v raziskavi izpostavili sogovorniki, ter zapisane osnove socialne pedagogike so zelo podobne, ponekod enake. Socialna pedagogika in ulično delo izpostavljata sledeče osnovne koncepte dela: osebni odnos med uporabnikom in izvajalcem, aktivno vlogo uporabnika v delovnem procesu, sodelovanje, soustvarjanje, osredotočenost

⁴⁴ Z utemeljevanjem bi odgovorili tudi na nekatera vprašanja, ki so v kontekstu diplome ostala odprta. Ali je potreba po novi kategoriji pri razlikovanju praks uličnega dela glede na izvajalce, saj se je le-ta pojavila pri kvantitativni in tudi pri kvalitativni raziskavi? Ali je smiselno razlikovanje praks glede na to, ali je pristop na nivoju organizacije individualističen ali skupinski? Ali je smiselno razlikovanje glede na področje delovanja, tj. vzgojno-izobraževalno ali socialno področje? Ali se aktivnosti zmanjševanja škode umeščajo pod ulično delo?

⁴⁵ Menim, da so smernice nujne za zagotavljanje in ohranjanje kvalitete uličnega dela. Smernice bi lahko razjasnile, ali je informiranje mladih na javnih površinah ulično delo, podobno, ali so dalj časa trajajoči ulični festivali mladih za mlade ulično delo itd.

na posameznika, njegove potrebe in stiske z namenom opolnomočenja, pomen. V obeh primerih pa je posebna pozornost na spregledanih in obrobni posamezniki ali skupinah. Vlogo uličnega dela pa vidim tudi v »opozorilni vrednosti« za socialno pedagogiko, da prepozna pomen delovanja v življenjskem prostoru uporabnikov in tako prekine svojo dolgoletno tradicijo dela v institucijah.

Zaključim s kitajskim pregovorom, ki dobro ponazori bit uličnega dela in socialne pedagogike:

"Če kdo strada, mu ne daj rib, marveč ga nauči ribariti."

5 Literatura

Bajzek, J. (1998). Teritorialna preventiva. V A. Baligač (ur.), *Mladi, ulica, prihodnost* (str. 36–58). Ljubljana: Salve.

BAST Quality Standards. (2007). Pridobljeno s <http://www.bast.at/index.php?id=96&L=1>.

Berišaj, Z. (2014). Zavod Salesianum, OE Skala. V N. Keserič (ur.), *Konferenca o mladinskem uličnem delu* (str. 36–39). Ljubljana: Mreža Mlada ulica in Mladinski svet Ljubljane.

Crimmens, D., Factor, F., Jeffs, T., Pitts, J., Pugh, C., Spence, J. in Turner, P. (2004). *Reaching socially excluded young people: a national study of street-based youth work*. Leicester: The National Youth Agency.

Data, d. o. o. (2013). *PSPN matrika*. Pridobljeno s <http://data.si/blog/2013/06/05/pspn-matrika/>.

De Boevé, E. in Toussaint P. (2012). *The role of group action in street work*. Bruxelles: Dynamo international.

Dekleva, B., Filipovič Hrast, M., Nagode, M., Razpotnik, Š. in Smolej Jež, S. (2010). *Ocena obsega odkritega in skritega brezdomstva v Sloveniji: zaključno poročilo študije*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo, Fakulteta za družbene vede UL, Pedagoška fakulteta UL. Pridobljeno s https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiV-LmVw4fQAhVED5oKHVOrAAYQFgggMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mddsz.gov.si%2Ffileadmin%2Fmddsz.gov.si%2Fpageuploads%2Fdokumenti__pdf%2Fword%2Fel2010_raziskava_brezdomstvo.doc&usq=AFQjCNHfH-4hse4aiisR8H-7-Z-WZpOWrA&cad=rja.

Detached and outreach youth work. (b. d.) Pridobljeno s <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Detached-and-Outreach-Youth-Work.pdf>.

Devlin, M. in Gunning, A. (2009). *The purpose and outcomes of youth work: report to the Interagency Group*. Dublin: Irish Youth Work Press

Erjavec, M. (1997). Ulično delo. *Panika*, 2(4). 2–4.

Etični kodeks delavcev na področju socialne pedagogike. Ljubljana: Združenje za socialno pedagogiko. (2004). Pridobljeno s <http://www.zzsp.org/index.php?page=dokumenti>.

- Gajč, M. (2017). *Izzivi mladinskega uličnega dela v Sloveniji* (Magistrska naloga). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Geto vila in njena pravila*. (b. d.). Ljubljana: Zavod Bob. Pridobljeno s https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwitqYLMYP_VAhWJRhQKHd66A0IQFggwMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.zavod-bob.si%2Fwp-content%2Fuploads%2F2014%2F11%2FGETO_VILA_IN_NJENA_PRAVILA1.doc&u sg=AFQjCNGfwhdRQfkASvqqKg_OTCW5vjqIDQ.
- Giraldi, M. in de Boevé, E. (2008). *International Guide on the methodology of street work around the world*. Bruselj: Dynamo International.
- Gosseries, P. in de Boevé, E. (2004). *Training guide in communication with the media towards public opinion*. Bruselj: Dynamo international.
- Grebenc, V. (2009). Terensko delo kot projekt in vloga uporabnikov. V V. Milošević Arnold in Š. Urh (ur.), *Terensko delo: institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela* (str. 71–88). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Grilc, U., Gorenc, K. in Dobrajc, S. (2016). *Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016 – 2025. Ljubljana – mesto mladih za mlade*. Ljubljana: Mestna občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za kulturo, Urad za mladino. Pridobljeno s http://www.ljubljana.si/file/1816640/mol_strategija_024-web.pdf.
- Harris P., Seal M. in Tiffany G. (2013). *Responding to street violence: guidelines for street-based youth workers*. Graz: EU Daphne Unit.
- Hren, J. (1996). *Poročilo o vsebini izobraževanja v okviru "Drug Demnad Reduction Staff Training Program"*. Mreža izvajalcev dejavnosti in programov na področju obravnavanja problemov v zvezi z uporabo drog, 4(4), 41–48.
- Irving, D. in Whitmore, S. (2013). *On the street: A Practical Guide for new Social Street Workers*. Bruselj: Dynamo International.
- Keserič, N. (ur.) (2014). *Konferenca o mladinskem uličnem delu*. Zbir prispevkov (Interno gradivo). Ljubljana: Mreža Mlada ulica in Mladinski svet Ljubljane.
- Korošak, M. (2016). *Nič več geta, le prostor in sobivanje*. *Revija Zdravje*. 38(431), 40–43.
- Križanič, M. (2009). Ulično socialno delo. V V. Milošević Arnold in Š. Urh (ur.), *Terensko delo: institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela* (str. 55–70).

- Kvaternik, I. (2013). *Terensko delo: metoda raziskovanja in odzivanja na potrebe ciljne skupine (učno gradivo)*. Ljubljana: [I. Kvaternik]. Pridobljeno s spletne strani http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/Gradiva_ESS/ACS_Izobrazevanje/ACS_Izobrazevanje_91Terensko.pdf.
- Lisec, M. in Ganc, D. (2016). *Ulica – izhodišče preventivne vzgoje otrok in mladostnikov*. Priročnik za izvajalce uličnega dela. Mladinski center Krško: Krško.
- Medvešek, M. (2014). Alpin: Ulično delo z mladostniki v devedesetih. V N. Keserič (ur.), *Konferenca o mladinskem uličnem delu* (str. 40–42). Ljubljana: Mreža Mlada ulica in Mladinski svet Ljubljane.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Metelko Lisec, T. (2003). *Ulica – izhodišče vzgojnih procesov*. *Socialna pedagogika*. 7(4), 431–444.
- Mikkonen, M., Kauppinen, J., Houvinen, M., in Aalto, E. (2007). *Outreach work among marginalised populations in Europe: Guidelines on providing integrated outreach services*. Amsterdam. Pridobljeno s http://www.correlation-net.org/doccenter/pdf_document_centre/book_outreach_fin.pdf.
- Milošević Arnold, V. (2009). Uvod. V V. Milošević Arnold in Š. Urh (ur.), *Terensko delo: institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela* (str. 7–19). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. in Urh, Š. (ur.) (2009). *Terensko delo: institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mreža Mlada ulica*. (2014). Ljubljana: Zavod Bob. Pridobljeno s http://www.zavod-bob.si/wp-content/uploads/2014/04/MMU_Brošura.pdf.
- New Prevent. (b. d.). *O nas*. Pridobljeno s https://www.facebook.com/pg/NewPrevent-363926560449081/about/?ref=page_internal.
- Oldenburg, R. (1997). Our Vanishing »Third Places«. *Planning commissioners journal*, 1996/1997(25), 6–10.
- Pedagoška fakulteta. (b. d.). *Socialna pedagogika*. Pridobljeno s <https://www.pef.uni-lj.si/168.html>.
- Petršič, K. (2012). *Razvoj socialne pedagogike v Sloveniji* (Diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- Preventivni mozaik Posavja*. (2016). Pridobljeno s <http://www.stopinje.si/preventivni-mozaik-posavja-zakljucna-konferenca/>.
- Preventivno terensko delo usmerjeno v skupnost*. (2017). Pridobljeno s https://gallery.mailchimp.com/67ba677bed11ef9af6833f88f/files/71fefade-c86c-4cb5-9cdc-371b48588a5c/%C4%8DlovekINJE_utemeljitev.pdf.
- Razpotnik, Š. (2010). Mladi in zdravi, zakaj ne gredo delat?!: problematiziranje družbenega pogleda na brezdomne mlade. *Socialna pedagogika*, 14(4), 439–466.
- Rhodes, T. (1996). *Terensko delo z uporabniki drog: načela in izvajanje. Mreža izvajalcev dejavnosti in programov na področju obravnavanja problemov v zvezi z uporabo drog*, 4(4), 49–89.
- Rhodes, T. in Stimson, G. (1996). Slovarček temeljnih pojmov in izrazov na področju terenskega dela, ki se ukvarja s preprečevanje okužbe z virusom HIV. *Mreža izvajalcev dejavnosti in programov na področju obravnavanja problemov v zvezi z uporabo drog*, 4(2), 76–83.
- Rogers, V. (2011). *One Hundred and One Things to Do on the Street*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Sagadin, J. (1993). *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000). *Forum*. Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU. Dostopno na: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.
- Smith, M. K. (1996, 2005). *Detached, street-based and project work with young people in the encyclopaedia of informal education*. Pridobljeno s <http://infed.org/mobi/detached-street-based-and-project-work-with-young-people/>.
- Street Based Youth Work Policy & Guidelines*. (2011). Pridobljeno s <http://www.bathnes.gov.uk/services/children-young-people-and-families/strategies-policies-planning/youth-service-policies-proc>.
- Street-Based Youth Work* (b. d.). Pridobljeno s https://www.derbyshire.gov.uk/images/street%20based%20YW%20Derbyshire_tcm44-7939.pdf.
- Tiffany, G. (2010). *Can Street Work perspectives help us all be more inclusive and effective in our practice?* Prispevek predstavljen leta 2010 na seminarju Outreach and Early

intervention: Peer support. Izvleček pridobljen s <http://www.graemetiffany.co.uk/wp-content/uploads/2010/09/CorrelationPresentationGraemeTiffany1.pdf>.

Tiffany, G. (2013). *Locating street work*. Pridobljeno s https://www.academia.edu/4355111/_Sub_Urban_Spaces_Understanding_and_locating_street_work_-_Day_1._Graeme_Tiffany.

Woolley, H. in Rose S. (2003). *The value of public space*. London: Bartlett School of Planning.

Worpole, K. in Knox, K. (2007). *The social value of public spaces*. York: Joseph Rowntree Foundation. Pridobljeno s <https://www.jrf.org.uk/report/social-value-public-spaces>.

Zakon o graditvi objektov. (2003). Uradni list RS, št. 102/4. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3490>.

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju. (2010). Uradni list RS, št. 42. Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/1/content?id=97951>.

Zavod Bob. (b. d.). *Strategija Zavoda Bob*. Pridobljeno s <http://www.zavod-bob.si/strateski-nacrt/>.

Zavod Salesianum, OE Skala. (b. d.). *Začetki Skale*. Pridobljeno s <http://rakovnik.si/skala-mladinska-ulicna-vzgoja>.

6 Priloge

Priloga 1

Pozdravljeni!

Moje ime je Nežka Agnes Vodeb in sem absolventka socialne pedagogike. Na vas se obračam, ker vas prepoznavam kot organizacijo, ki deluje na področju mladih. V diplomski nalogi raziskujem ulično delo z mladimi. V teoretičnem delu se osredotočam na različne klasifikacije uličnega dela z namenom oblikovanja jasne identitete posameznega projekta ali programa uličnega dela, umeščanje le-tega v širši kontekst dela z mladimi in razlikovanja ter iskanja podobnosti med posameznimi projekti ali programi. V empiričnem delu bom izvedla fokusno skupino s posamezniki_posameznicami, ki so vpleteni v različne projekte ali programe uličnega dela z mladimi. Namen fokusne skupine je preveriti ali so v teoretičnem delu predstavljene osnove dela in klasifikacije aktualne za ulično delo v Sloveniji. Za pregled trenutnega stanja izvajanja uličnega dela z mladimi in oblikovanje reprezentativnega vzorca fokusne skupine, vas prosim, da izpolnite vprašalnik do 7. junija 2017. Reševanje vprašalnika traja od 2 minute do 30 minut, odvisno od števila projektov ali programov uličnega dela z mladimi, ki jih izvajate v vaši organizaciji. Predlagam vam, da vprašalnik izpolnjuje oseba iz vaše organizacije, ki ima največji pregled nad projekti ali programi uličnega dela z mladimi.

Prejete odgovore bom zbrala, analizirala in jih objavila z namenom vzpostavitve javnega pregleda izvajanja uličnega dela z mladimi.

Prosim vas tudi, da sporočilo oziroma vprašalnik posredujete organizacijam, za katere menite, da izvajajo ulično delo z mladimi.

Najlepša hvala in lep pozdrav, Nežka

OSNOVNI PODATKI

Ime organizacije. *⁴⁶

Kontakt (e-naslov ali tel. številka) organizacije ali odgovorne osebe. Prosim vas, zapišete kontakt organizacije ali odgovorne osebe, da vas lahko kontaktiram v primeru dodatnih vprašanj ali sodelovanja v fokusni skupini. *

Ali izvajate ulično delo z mladimi? Delo z mladimi, ki "se vrši izven sedežev služb oz. organizacij - na ulicah, železniških ploščadih, v lokalnih, barih in kavarnah" (Rhodes in Stimson, 1996, str. 79)", tam kjer se mladi že zadržujejo ali družijo. *

- DA
- NE

OPIS PRAKSE ULIČNEGA DELA Z MLADIMI I.⁴⁷

⁴⁶ Z zvezdico označena vprašanja so obvezna.

Ime projekta ali programa uličnega dela z mladimi, ki ga izvajate. Če v organizaciji izvajate več projektov/programov uličnega dela, ki so si v namenu, ciljih in/ali obliki dela med seboj raznoliki, vas prosim, da se sedaj osredotočite na en projekt/program (v nadaljevanju boste imeli možnost opisati tudi druge projekte/programme). *

Na kratko opišite naveden projekt ali program uličnega dela z mladimi. Opišite namen, cilje in aktivnosti, najpogostejše metode, čas ko izvajate ulično delo, ciljno skupino (starost, specifične značilnosti) ... *

Povezava do spletne strani, kjer lahko najdemo več o navedenem projektu ali programu uličnega dela z mladimi (spletna stran, FB, online prospekti, brošure ...).

V kateri regiji izvajate naveden projekt ali program uličnega dela z mladimi? *

- Osrednjeslovenska regija.
- Gorenjska regija.
- Goriška regija.
- Obalno-kraška regija.
- Primorsko-notranjska regija.
- Jugovzhodna Slovenija.
- Posavska regija.
- Zasavska regija.
- Savinjska regija.
- Koroška regija.
- Podravska regija.
- Pomurska regija.
- Drugo:

V katerem kraju izvajate naveden projekt ali program uličnega dela z mladimi? *

Ali izvajate ulično delo z mladimi na različnih lokacijah, ali imate stalne lokacije (del mesta, naselja, določena soseska, park, igrišče, dvorišče, ulica ...)?

Kako pogosto izvajate ulično delo z mladimi? *

- Večkrat na teden.
- Enkrat na teden.
- Večkrat na mesec.
- Enkrat na mesec.
- Večkrat na leto.
- Manj pogosto.
- Drugo:

Katero obliko uličnega dela primarno izvajate v navedenem projektu ali programu uličnega dela z mladimi? *

- Ulično delo "izven dosega" (outreach street work): izvajanje aktivnosti z namenom promocije in pogajanja o obstoječem delu ter pregleda nad lokalno mladinsko sceno,

⁴⁷ Odgovarjali so samo tisti anketiranci, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili z DA.

spremljanjem potreb mladih - se izvaja tam kjer se mladi sicer zadržujejo, vendar z namenom spoznavanja mladih, vzpostavljanja stika in informiranja o dejavnostih primarne institucije (most med institucijo in mladimi).

- Detaširano ulično delo (detached street work): izvajanje aktivnosti, ki so prilagojene mladimi - se izvajajo kjer se mladi sicer zadržujejo, kot tudi so odraz aktualnih potreb in problemov specifične skupine mladih. Gre za aktivnosti, ki odgovarjajo na potrebe ciljne skupine in se izvajajo v njihovem okolju.
- Mobilno delo (mobile street work): izvajanje aktivnosti v mobilni enoti (avtobus, kombi) z namenom vzpostavljanja kontaktov z mladimi in izvajanja aktivnosti na javnih površinah v ruralnih ali izoliranih okoljih.

Komu so primarno namenjene aktivnosti navedenega projekta ali programa uličnega dela z mladimi? *

- Posameznikom: podpora mlademu posamezniku, ki se sooča z določenimi težavami. Delo je osredotočeno na spreminjanje vedenja posameznika, kjer gre za podporo posameznika pri opolnomočenju in samospoštovanju.
- Skupini: vstop v novo okolje ali ustvarjanje pogojev za reševanje problemov, dostop do rizičnih posameznikov in gradnja zmožnost skupine, da pomaga posamezniku.
- Skupnosti: hkratni odgovor na potrebe in probleme posameznikov, kot tudi podpora skupnosti pri odgovarjanju na lastne potrebe in s tem promocija skrbi v skupnosti ter usposabljanje deležnikov za participacijo v načrtovanju, izvajanju in evalviranju storitev.
- Družbi: vpliv na splošno prepričanje z namenom ustvarjanja relevantne predstave o mladih ali vpliv na odločevalce, ki so relevantni za trenutno spremembo stanja mladih

Kdo so primarno izvajalci v navedenem projektu ali programu uličnega dela z mladimi? *

- Strokovnjaki (izobraženi socialni, zdravstveni ali mladinski delavci (in vse sorodne stroke).
- Vrstniki (izvajalci so vrstniki, ki pripadajo ciljni skupini).
- Drugo:

Katero temo primarno naslavlja navedenem projektu ali programu uličnega dela z mladimi? *

- Socialni in psihofizični razvoj mladih.
- Zdravstvena oskrba.
- Devinatni vedenjski vzorci.
- Izobraževanje in zaposlovanje.
- Prosti čas.
- Aktivno državljanstvo in socialne spremembe.
- Drugo:

Katere teme poleg tega še naslavlja v navedenem projektu ali programu uličnega dela z mladimi?

- Socialni in psihofizični razvoj mladih.

- Zdravstvena oskrba.
- Devinatni vedenjski vzorci.
- Izobraževanje in zaposlovanje.
- Prosti čas.
- Aktivno državljanstvo in socialne spremembe.
- Drugo:

Ali poleg navedenega projekta ali programa izvajate še kakšen projekt ali program uličnega dela z mladimi? * Če poleg že navedenega projekta ali programa izvajate še kakšen program in označite DA, v nadaljevanju sledijo enaka vprašanja kot v tem razdelku, vendar se bodo odgovori nanašali na novo naveden projekt ali program uličnega dela z mladimi.

- DA
- NE

OPIS PRAKSE ULIČNEGA DELA Z MLADIMI II. in III.⁴⁸

OPIS PRAKSE ULIČNEGA DELA Z MLADIMI III.

ULIČNO DELO Z MLADIMI

Sledijo vprašanja odprtega tipa, vezana na vse izkušnje, projekte in programe uličnega dela z mladimi. Osnovana so na PSPN matriki (imenovana tudi SWOT analiza). Prvi dve vprašanji se nanašata na notranje dejavnike, na katere imamo vpliv, se lahko na njih prilagodimo in jih razvijamo. Drugi dve vprašanji pa se navezujeta na zunanje dejavnike na katere nimamo direktnega vpliva, na nas je le, da se čim bolj prilagodimo.

Naštejte prednosti uličnega dela z mladimi napram drugim pristopom (institucionalnim ali drugim pristopom terenskega dela). Kaj je tisto, kar ulično delo z mladimi ločuje od drugih pristopov, kaj ga dela boljšega od drugih pristopov in kaj mladi pridobijo zaradi uličnega dela? *

Naštejte slabosti uličnega dela z mladimi napram drugim pristopom (institucionalnim ali drugim pristopom terenskega dela). Kje so šibkosti, ranljivosti uličnega dela v primerjavi z drugimi pristopi dela z mladimi? *

Naštejte priložnosti uličnega dela z mladimi napram drugim pristopom (institucionalnim ali drugim pristopom terenskega dela). Kaj so priložnosti v okolju za ulično delo napram ostalim pristopom dela z mladimi? Kaj so trendi (ekonomski, socialni, okoljski ...), ki lahko predstavljajo podporo za razvoj uličnega dela z mladimi? *

Naštejte nevarnosti uličnega dela z mladimi napram drugim pristopom (institucionalnim ali drugim pristopom terenskega dela). Katere nevarnosti (v okolju) uličnega dela prepoznavate v primerjavi z drugimi pristopi dela z mladimi. To so lahko potencialni negativni vpliv, ki se bo poznal na izvedbi uličnega dela, sprememba zakonodaje, sprememba politike, pravil ... *

⁴⁸ Vprašanja za opis prakse II. in III. so enaka kot vprašanja za opis prakse I.

Priloga 2

Za uvod nekaj besed o samem delu.

V diplomski nalogi sem raziskovala okvire dela z mladimi na javnih površinah, tj. uličnega dela z mladimi. V teoretičnem delu gre za spoznavanje širših konceptov dela z mladimi na javnih površinah. Gre za spoznavanja značilnosti mladih, javnih površin in v osrednjem delu uličnega dela z mladimi. Pri slednjem me zanimajo osnove dela, faze, ki so značilne za tovrstno delo, različne klasifikacije in prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti uličnega dela z mladimi v primerjavi z institucionalnimi oblikami dela.

V empiričnem delu diplomske naloge me zanima kaj organizacije, ki izvajajo ulično delo z mladimi ocenjujejo, da so osnove in značilnost dela, katere klasifikacije so aktualne za prakse dela v Sloveniji ter kakšne prednosti in priložnosti ter pomanjkljivosti in potencialne ovire zaznavajo pomembni akterji v tovrstnem pristopu.

Kaj so značilnosti dela z mladimi na javnih površinah?

1. Kako bi definirali ulično delo z mladimi?
2. Kaj je namen uličnega cilja in kaj so njegovi glavni cilji?
3. Kaj menite, da so osnove uličnega dela z mladimi?
4. Katere kompetence, tj. znanja, veščine in odnos, potrebujejo izvajalci za kvalitetno ulično delo?
5. Kako bi opredelili faze uličnega dela z mladimi?

Kako se prakse dela z mladimi na javnih površinah med seboj razlikujejo (glede na izhodišča, namen in cilje dela)?

1. Ali menite, da obstajajo različni pristopi, usmeritve uličnega dela?
2. V čem prepoznate razlike uličnega dela z mladimi v Sloveniji?
3. Ali menite da so sledeče *klasifikacije* relevantne za slovenski kontekst? Ali je za slovenski kontekst pomembno dodati kakšno kategorijo?
 - a. Razlike v uličnem delu glede *na odnos do primarne institucije*
 - i. detaširano
 - ii. outreach
 - iii. mobilno ulično delo
 - b. Razlike v uličnem delu glede na to *s kom izvajamo delo, v koga ali kaj so usmerjene spremembe*
 - i. ulično delo usmerjeno v posameznika
 - ii. skupino
 - iii. skupnost
 - iv. družbo
 - c. Razlike v uličnem delu glede na *izvajalce*
 - i. delo strokovnjakov
 - ii. vrstniško delo
 - d. Razlike v uličnem delu glede na *osnovne tematike, ki jih z delom naslavlja oziroma glede na glavni namen dela*
 - i. podpora mladim pri socialnem in psihofizičnem razvoju
 - ii. področje zdravstvene oskrbe
 - iii. naslavljanje deviantnih vedenjskih vzorcev

- iv. izobraževanje in zaposlovanje
 - v. prosti čas
 - vi. aktivno državljanstvo in socialne spremembe
4. Ali menite, da katera klasifikacija manjka? Katera in zakaj?

Katere prednosti, priložnosti in pomanjkljivosti, potencialne ovire zaznavajo strokovnjaki dela z mladimi na javnih površinah?

Sledijo vprašanja o uličnem delu osnovana na PSPN. Prvi dve vprašanji se nanašata na notranje dejavnike, na katere imamo vpliv, se lahko na njih prilagodimo in jih razvijamo. Drugi dve vprašanji pa se navezujeta na zunanje dejavnike na katere nimamo direktnega vpliva, na nas je le, da se čim bolj prilagodimo.

1. Kaj menite, da so prednosti uličnega dela z mladimi napram ostalim pristopom?
Kaj je tisto, kar ulično delo z mladimi ločuje od drugih pristopov, kaj ga dela boljšega od drugih pristopov in kaj mladi pridobijo zaradi uličnega dela?
2. Kaj menite, da so slabosti uličnega dela z mladimi napram ostalim pristopom?
Kje so šibkosti, ranljivosti uličnega dela v primerjavi z drugimi pristopi dela z mladimi?
3. Kaj menite, da so priložnosti uličnega dela z mladimi napram ostalim pristopom?
Kaj so priložnosti v okolju za ulično delo napram ostalim pristopom dela z mladimi? Kaj so trendi (ekonomski, socialni, okoljski ...), ki lahko predstavljajo podporo za razvoj uličnega dela z mladimi?
4. Kaj menite, da so nevarnosti uličnega dela z mladimi napram ostalim pristopom?
Katere nevarnosti (v okolju) uličnega dela prepoznavate v primerjavi z drugimi pristopi dela z mladimi. To so lahko potencialni negativni vpliv, ki se bo poznal na izvedbi uličnega dela, sprememba zakonodaje, sprememba politike, pravil ...

Priloga 3

Citirana izvaja	Koda prvega reda	Koda drugega reda	Kategorija
<i>Kaj pa menite, da so osnove ali etična načela, ki so zagotovilo za kvalitetno delo ali uspešen odnos?</i>	Poleg kodeksov posamezne discipline je potreben univerzalen človeški kodeks.	Kodeks UD	Osnovne značilnosti uličnega dela
<u>Če rečemo, da obstajajo kodeksi ravnanja v mladinskem delu, v socialnem delu, zdravstvenem ... K vsem tem kodeksom je potrebno dodati še en tak univerzalni človeških kodeks. K vsem tem, plus to, potem imaš mogoče nekaj možnosti.</u>			
<u>Če pa računa nekdo, ki gre v terensko delo, kaj bo spreminjal, kako bo on nekaj, ne bo uspelo. Ne bo premika, bolje rečeno kot uspeha. Ker ne gre za uspešnost. Pač se premakne iz tistega, ko se nič ne godi, ko se nič ne dogaja, ko so samo sanje, pri tem začaranem krogu ulice, veliki apetiti, ne rok, ne ust, ne želodca, da bi vse to predelal.</u>	S terenskim delom ni možno načrtno spreminjati stvari glede na lastne interese.	Namen UD	Osnovne značilnosti uličnega dela

<p><i>Kaj mislite, katere kompetence potrebujejo izvajalci.</i></p>	<p>Kompetence za izvajanje UD so aktivno poslušanje in zmožnost iskanja rešitev z udeležencem</p>	<p>Kompetence izvajalcev</p>	<p>Osnovne značilnosti uličnega dela</p>
<p><u>Dvajset ušes. Znati poslušati, oziroma biti sposoben prisluhniti in ne ponujati rešitev. Iskati skupaj z nekom rešitve, ki so njegove, ne ki so moje.</u> Jaz kot socialni delavec, mladinski ali ulični delavec <u>ne morem in ne smem ponujati nekaj, kar vem, da deluje, ker to deluje vsem drugim razen temu mladostniku, ki je tukaj.</u></p>	<p>Pri UD postavimo udeleženca na prvo mesto.</p>	<p>Osnove UD</p>	<p>Osnovne značilnosti uličnega dela</p>
<p>Zato sem na začetku rekel. Mladostnik v mladinski center pride nekam in morajo se socializirati na pravila, ki veljajo tam. Mladostnik, iskalec socialne pomoči, pride na CSD in mora sprejeti socializacijske norme, ki veljajo tam. Pride k zdravniku, veljajo druge, k zobozdravniku druge in tako naprej. Na ulici je pa obratno. <u>Jaz pridem kot "strokovni delavec", v navednicah pridem k mladostnikom in se moram jaz socializirati</u> in to je obratno.</p>	<p>Pri UD se mora izvajalec socializirati v okolje udeležencev.</p>	<p>Osnove UD Pravila UD</p>	<p>Osnovne značilnosti uličnega dela Osnovne značilnosti uličnega dela</p>